

279940

SATUL ȘI ȘCOALA

No. 1-2.

1940

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REVISTA DE EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

SATUL ȘI ȘCOALA

ANUL IX. Nr. 1—2.

IAN.—FEBR. 1940.

CUVINTE CĂTRE CITITORI...

Cu acest caiet, revista noastră pășeste în al noulea an al existenței sale, ceea ce înseamnă o biruință a puterii cuvântului pentru o publicație care s'a susținut numai din abonamente.

După planul nostru de lucru, trebuia să începem în Sept. 1939, odată cu deschiderea școalelor.

Norii vestitori de furtună, care acoperiseră și seninul Patriei noastre, au silit pe majoritatea abonaților noștri să alerge la paza hotarelor, părăsind catedrele lor modeste.

A doua piedecă, de care ne-am lovit, a fost suspendarea activității tipografiei unde am apărut dela început.

Prinși de astfel de greutateți, am meditat timp îndelungat ce trebuie să facem.

O parte din abonații noștri fiind plecați la împlinirea altor datorii, riscam ca o mulțime de caiete să se rățăcească, cauzându-ne astfel pagubă.

Scumpirea hârtiei, tiparului și ridicarea altor cheltueli de administrație ne avertizau că modestele abonamente nu vor putea susține, de aici înainte, apariția regulată a revistei.

Concluzia la care ne fixasem, era să amânăm apariția revistei pentru timpuri mai bune, conducându-ne în această hotărîre și de amânarea apariției altor reviste de educație cu mult mai vechi și cu o bază de rezistență materială, incomparabil superioară nouă.

Din această hotărîre am fost clintîți de mulțimea scrisorilor sosite dela abonați, care ne cereau revista, trimițându-ne unii abonamentul cu anticipație, lucru puțin obișnuit la cititorii revistelor românești.

În afară de aceste îndemnuri exterioare, au venit altele cu mult mai puternice: cele pornite din sufletul nostru.

Evenimentele nouă ne-au format convingerea, că dacă o parte din cititorii noștri, cu riscul sănătății lor deocamdată, îndeplinesc grele misiuni pe care le cere Patria, datoria noastră, a celor rămași la vatră, este să punem în slujba Patriei tot sufletul nostru.

În vremurile pe care le trăim astăzi, slujitorii rămași la catedrele din satele noastre, au nevoie de sfătuitori calzi, de povețe care să-i ajute să-și îndeplinească misiunea lor mult mai grea acum, decât înainte.

Învățătorii și mai ales învățătoarele, care în orice împrejurări, vor rămâne îndrumătorii satelor, trebuie să-și dea seama că prin munca și tactul lor vor ajuta ca cei dela hotare să-și poată îndeplini nestrîngeriți marile lor însărcinări.

Revista noastră se pune de aici înainte și în slujba acestor datorii.

Ea va coborî în sufletul slujitorilor dela catedre raza de lumină, care să-le ție trează conștiința pentru marile îndatoriri ce au de îndeplinit în momentele grave prin care trecem.

Cu credință tare în destinul Neamului, nădăjduim să trecem și peste această sguduitoare încercare la care este supusă trăinicia popoarelor.

CONSTANTIN IENCICA.

UN MARE DASCĂL: TEODOR COSTESCU

de

PETRE SERGESCU

Profesor la Universitatea din Cluj

Membbru Corespondent al Academiei Române

Oltenii au fama de a fi Români cei mai energici și mai încăpăținați. Nu se lasă înfrânți de nici o greutate sau piedică; dacă îi scoți afară pe ușă, ei intră pe fereastră când vor să-și ajungă o țintă. Intre Olteni, cel mai reprezentativ „Oltean“ pe care l-am cunoscut până acum este profesorul *Teodor Costescu*, decedat în primăvara anului 1939, în vârstă de 74 de ani, la Turnu-Severin. Născut într-o comună din Gorj, profesorul Costescu a venit în Turnu-Severin în floarea tinereții, acum aproape cincizeci de ani (prin 1892) și și-a închinat toată viața frumosului oraș de pe țărmul Dunării, și județului Mehedinți. Înăptuirile lui întrec cu mult ceea ce se poate aștepta dela o vieță omenească, oricât de rodnică. Persoana lui ține aproape de legendă. Cu drept cuvânt, a spus profesorul N. Iorga: T. Costescu este „patronul“ Severinului.

A fost un precursor în domeniul școlar, sanitar, administrativ; a fost un ferment cultural, a fost un suflet mare și blând, cu toată îndărătnicia sa proverbială. Țara întreagă a luat învățături dela modestul dascăl severinean, care a sfințit locul unde a fost pus și care a dovedit că în orice situație socială, omul-erou poate să se ridice până la cele mai minunate realizări.

Înalt la trup, voinic fără să fie gras, T. Costescu respira puterea și hotărîrea. Cu mersul sigur, puțin aplecat, a rămas neschimbat în ciuda

anilor care treceau. Abia dacă frumoasa lui mustață mare, sau părul s'au acoperit în ultimii ani de fulgii bătrâneței.

Neschimbat la trup, neschimbat la suflet, așa l-am cunoscut de vre-o patruzeci de ani. În clipele în care oportunismul a născut atâtea schimbări de partide politice, de atitudini, Costescu a rămas omul unui singur gând: ridicarea Severinului și a satelor din județ. Când a găsit în București ministrul care să-l înțeleagă și ajute, el i-a rămas credincios până la moarte, chiar când „partidul“ se nimicise și când solicitări din toate părțile îl îmbiau cu făgădueli ispititoare.

Elev la secția de fizico-chimie a Universității din București, al marelui învățat și animator care a fost Drul C. I. Istrati, Costescu s'a bucurat de încrederea deplină a maestrului său. Când a fost numit director al gimnaziului din Turnu-Severin, Costescu a fost prezentat cu toată căldura de Istrati tânărului ministru al Instrucțiunii publice, Tache Ionescu. Ajuns la Severin, Costescu s'a apucat de lucru: să transforme gimnaziul în liceu și să zidească splendidul local al liceului Traian, care a fost zeci de ani de zile unul din cele mai frumoase licee din țară. Aceasta atrăgea cheltueli mari, mai cu seamă că locul ales pentru liceu trebuia întărit și umplut cu pământ. Fondurile bugetare lipseau, ca totdeauna. Și totuși, Costescu a izbutit. Secretul? Sta zile întregi la

minister bătând capul ministrului cu nevoile culturale ale Severinului. Ministrul, prevenit de Dr Istrati, îi era favorabil, dar tot nu putea să-i satisfacă toate cererile. Atunci, asediul continua... în tren. Costescu știa când Tache Ionescu trebuia să se ducă la Sinaia, în audiență la Regele Carol I. El se ducea cu vre-o oră mai devreme la gară și căuta să pătrundă în vagonul ministerial. Era greu, dar câte o „rublă“ de argint de 5 lei (azi vre-o 500) împlânzea pe însoțitor, care se făcea că nu bagă de seamă urcarea tânărului profesor în vagon. După ce plecă trenul, Costescu se înfățișa ministrului, îi vorbea cu atâta foc, încât îl convingea să-i mai dea ceva „fonduri“ pentru liceu. Tache Ionescu era mulțumit de zelul noului director de liceu, care nu i-a cerut niciodată nimic pentru el personal, ci numai pentru școală; așa se și explică de ce ministrul nu pedepsea pe însoțitorii vagonului pentru neglijența lor de a lăsa un particular în vagon. Atitudinea binevoitoare a lui Tache Ionescu i-a atras recunoștința, de toată viața, a lui T. Costescu, care l-a urmat în toate împrejurările, chiar cele mai grele și care a refuzat să fie ministru, pentru a nu-și trăda pe fostul său ministru cu treizeci de ani mai înainte.

Clădirea liceului Traian a fost o podoabă a țării pentru timpul când a fost făcută. Așezată într'un loc minunat, cu priveliște pe cotul Dunării, înconjurată de un parc odihnitor și atrăgător, în care toți arborii au fost plantați de elevi, sub conducerea directorului, având clase spațioase și luminoase, un „laborator“ de fizică și de chimie unic în țară, la școlile secundare, mulți ani de zile; săli speciale de gimnastică, muzică, desen, bibliotecă, prima ctitorie a lui Costescu (zidirea liceului) dove-

dea de atunci voința, tragerea de inimă, hotărârea și lărgimea vederilor directorului. Și azi, după aproape cincizeci de ani dela construire, liceul Traian este la înălțimea cerințelor vremii și se poate măsura cu frații lui mult mai tineri din celelalte orașe ale țării. Un alt director, care a urmat tradiția lui Teodor Costescu, profesorul Al. Bărcăcilă, ieșit la pensie după vre-o cincisprezece ani de directorat, în toamna lui 1938, a întregit ctitoria lui Costescu prin clădirea internatului liceului, (model care a uimit și pe străinii din cele mai mari centre culturale apusene ca Parisul, Roma sau Varșovia, vizitatori ai Severinului); prin organizarea muzeului de antichități și prin stadionul liceului.

Grija de căpetenie a directorului T. Costescu a fost recrutarea unui corp didactic excelent și darea unei educații alese elevilor. Nici o oboseală nu era prea mare pentru T. Costescu atunci când era vorba de câștigat un profesor bun. Urmărea toate concursurile pentru învățământul secundar, toate examenele de licență, toate publicațiile științifice sau literare, pentru a descoperi elementele cele mai bune. Le afla adesea, se ducea la ei, fie în București sau în Moldova, îi convingea de suflul nou pe care voia să-l dea în liceul „său“, îi asigura de puțința de activitate extrașcolară și chiar de foloase mai mari. În câțiva ani, liceul Traian avea astfel unul din cele mai strălucite consilii de profesori secundari din toată țara. Când mă gândesc la minunații mei profesori dela Severin, sunt cuprins de un adânc respect și admirație pentru înălțimea la care au știut să ridice învățământul. Aproape toți ar fi meritat să fie profesori la Universitate. Toți erau mari prin sufletul lor, prin dragostea de carte și de elevi, prin jert-

firea lor neprecupețită întru formarea noastră morală și intelectuală. Dacă aproape toți absolvenții liceului Traian de până la război, au fost și sunt conducători în treburile Țării, aceasta se datorește profesorilor noștri și celui care a știut să-i adune într'un mod așa de fericit, cu mulți ani înainte de legea fundamentală a lui Haret și a examenelor de capacitate. Pentru orice absolvent al liceului Traian, și astăzi este o rară mândrie să se poată socoti elevul acestui liceu model. Sub direcția lui T. Costescu s'au pregătit sute de viitori miniștri, ambasadori, generali, profesori universitari, consilieri la Casație, medici, arhitecți, ingineri, economiști, fruntași ai agriculturii, industriei, științei, justiției, școlii, armatei... Toți datoresc adâncă recunoștință lui „neica“ Costescu, adevărat părinte sufletească și mare profesor.

În pleiada de profesori care au făcut faima liceului Traian și pe care Costescu i-a adus la Severin, era: filologul Dr. St. V. Nanul, ardelean, fost secretar general al Ministerului Instrucției; ardeleanul Dr. D. Horvat, pentru limba română; Escouffier pentru franceză; învățatul și admirabilul conferențiar C. Armașu, moldovean, întemeietorul „corespondenței interșcolare“ între elevii liceului Traian și colegii de aceeași vârstă din liceele Ardealului robit, istoricul ale cărui lecții ne răsună și azi în minte cu toată plasticitatea și dramatismul cu care ne-au fost expuse; V. V. Chiriac pentru geografie; strălucitul profesor Vasilescu, mort prea de timpuriu, C. Popovici, actualul director al Observatorului Astronomic din București, P. Marinescu cunoscutul autor de cărți școlare și inspector general al învățământului, pentru matematici; neuitatul I. St. Paulian, care a știut să facă din ca-

tedra de muzică un amvon de unde predica iubirea nețârmurită de neam, cultul frumosului și al muzicei; distinsul pedagog A. Resmeriță pentru desemn;... alți profesori de aceeași valoare s'au adăugat liceului și după ce Costescu a lăsat direcția, fiind atrași de nucleul superior deja format, precum și de faima liceului.

Zilele acestea s'a format un comitet pentru ridicarea unui monument lui T. Costescu. Comitetul este prezidat de doi mehedințeni: C. Rădulescu Motru, președintele Academiei Române, și G. Ionescu Șișești ministru al Agriculturii și membru al Academiei, fost elev al lui Costescu. Aș fi fericit să văd adunate în bronz sau în marmoră în jurul lui T. Costescu figurile care, în viață, au format marea familie dascălicească a liceului Traian; căci, pe lângă valoarea intelectuală a profesorilor severineni, T. Costescu a știut să le insuflă și o adâncă dragoste între ei. Corpul didactic al liceului se aduna săptămânal la masă pe rând la fiecare profesor. Fericite timpuri, când vocația profesională umplea viața întreagă a profesorului și când o adevărată familie sufletească prezida la educația tineretului!

În ceea ce privește educația elevilor, Costescu o urmărea cu o hotărâre fără exemplu. Alături de ținuta pur școlărească, supraveghea toată viața copiilor. Fiecare clasă era inspectată personal de director în ceea ce privește igiena: spălatul pe corp, pe dinți; elevii erau cercetați cu deamănuntul (fiecare în parte) dacă sunt curați, dacă rufeau au fost schimbate regulat, dacă au luat baie săptămânal obligatorie. Acela pe care Costescu nu-l găsea destul de curat la 8 dimineața, când făcea zilnic inspecție la intrarea în liceu, era trimis acasă și pedepsit cu o jumătate de Duminecă de arest. Pentru

recidive, se întrebuițau și mijloace mai energice: bătaia la palmă, câte o tragere de ureche, ... ba chiar și neprimirea elevului în liceu în anul școlar următor. Afară de director, profesorii făceau „vizite“ neașteptate, acasă la elevi, la părinți sau gazde. Toată mica vieață, cărțile, caetele lucrșoarele, felul de mâncare erau inspectate. Gazdele care nu îngrijeau destul de bine de copii, pierdeau dreptul de a mai fi „corespondenții“ elevilor.

Pentru educația extrașcolară, T. Costescu a introdus bibliotecile de clasă, societățile de lectură, concursurile de gimnastică și de oină, frumosul joc românesc uitat azi și înlocuit cu străinul foot-ball. Dar, ceea ce a atras luarea aminte a țării asupra liceului lui T. Costescu, a fost organizarea lui militară, famfara și orchestra liceului. Toate acestea s'au înfăptuit fără comitete școlare, care nu existau pe atunci. Costescu, neobosit, mergea din casă în casă, cerând ca fiecare să contribuie după puterile lui pentru înălțarea liceului. Și astfel, a putut cumpăra pentru liceu vre-o sută de instrumente muzicale. A adus profesori de vioară, pian, violoncel, flaut, instrumente de suflat, un șef de orchestră și muzică. Toate după amiezele, de la 4 la 8, sălile de muzică și de gimnastică erau săli de repetiție individuală sau, de două ori pe săptămână, colectivă. Dumineca, de la 10 la 12, în zilele de primăvară „muzica liceului Traian“ dădea concerte în grădina publică. Era o adevărată întrecere cu muzica regimentului 17: cele două muzici aveau două chioșcuri față în față și cântau în mod alternativ. Severinenii aveau o răsplată pentru sumele de bani ce vărsau directorului liceului, la insistențele lui energice. Și ce mândri erau elevii când auzeau cetățenii declarând că muzica liceului e mai bună decât a regimentului!...

Orchestra și muzica liceului au dăinuit până la războiul de întregire, când instrumentele au fost luate de trupele de ocupație și întrebuițate de ele.

Concertele instrumentale erau completate de neuitatele manifestări corale ale societății Doina, întemeiată prin 1896 de I. St. Paulian, condusă de el până prin 1932 și care trăiește și azi sub direcția profesorului Severin. Cultura artistică a tineretului a câștigat nemăsurat de mult, grație acestor organisme, unice în țară timp de zeci de ani de zile.

Organizarea militară a liceului Traian a fost concepută de Costescu ca un mijloc de disciplină și educație sufletească. Elevii de cursul inferior făceau mișcări ritmice, marșuri și învățau prin exercițiu ce este disciplina. Elevii de cursul superior făceau și exerciții de mânăuirea puștilor. Cei din ultima clasă erau sergenți, însărcinați cu conducerea liceului la exercițiile militare, la defilarea de zece Mai, dar mai ales, răspundeau de educația elevilor din clasele inferioare. Fiecare clasă își avea „sergenții“ ei, care supravegheau jocurile din recreații, care țineau locul de profesori, în cazul vreunei absențe. Ei împărțeau corespondența, îngrijeau biblioteca de clasă, conduceau clasa la bae sau la „maialus“. Premiantul I din clasa VIII-a era „sergentul major“ al liceului. Doamne, cu cât respect priveam noi pe major! El reprezenta mai mult decât un profesor, în ochii multora din noi.

Când am intrat eu în liceu, „majorul“ era un tânăr care se bucura de o mare faimă. Fusese vreo șase ani în șir premiantul liceului, având media cea mai mare din tot liceul. Când trecea pe stradă, mă dam jos de pe trotuar ca să-i fac loc, și îl priveam până dispărea. Visul meu de

elev — timp de ani de zile — a fost să ajung și eu „major“, ca el. Acest major a ajuns apoi ministru în mai multe rânduri, academician, profesor strălucit, dar cred că îl priveam cu mai mult respect temător când era major și eu elev în clasa I, decât când el ajunsese ministru. Acest model al meu a fost G. Ionescu-Șișești.

Cea mai mare sărbătoare a liceului era ziua de 10 Mai. O pregăteam timp de vreo lună: exerciții de defilare, cu „muzica noastră“ în frunte, pregătiri de concursuri muzicale, gimnastice.

Dimineața la 8, toți eram la liceu în uniforme strălucitoare de curățenie. (Costescu a introdus o frumoasă uniformă școlară cu cel puțin zece ani înainte de dispozițiile ministeriale care au făcut uniforma obligatorie). Fiecare clasă era adunată sub conducerea sergenților. În frunte, sergentul major, muzica, apoi clasele superioare cu arme, la mijloc drapelul liceului, cu o gardă formată din cei mai buni sergenți, în fine clasele inferioare, fără arme. Pe la 9, porneau în formație militară, în lungul minunatului bulevard Carol I, până la Catedrală, unde liceul lua loc alături de trupe, în careul din curtea catedralei. După terminarea tedeumului și după cuvântarea generalului, urma defilarea. Cât de mișcați eram, cât de mult dorea fiecare reușita liceului la defilare! Comanda „majorului“: „Din capul coloanei, pentru defilare luați distanțele!“ ne făcea să tresărim de mândrie; eram și noi „oameni“, tot orașul ne privea, ne judeca și ne compara cu soldații cei adevărați. Liceul defila cel dintâi, după toate regulile celei mai stricte discipline militare, în șiruri de câte opt. Era o sărbătoare îndoită când generalul declară că cutare clasă a liceului a defilat mai frumos decât trupa...

Dela 2 la 8 după amiază, se desfășurau concursurile și jocurile, la câmp, în tovărășia profesorilor și a părinților. Iar seara, alt moment culminant, liceul făcea „retragerea“ cu torțe și lampioane. Muzica noastră executa întâi rugăciunea, în fața liceului. De acolo, în coloane de câte patru, purtând lampioane de toate formele și culorile în locul armelor de dimineața, încadrați de câteva duzini de elevi mai voinici care ridicau torțe, liceul pornea în sunetul marșului retragerii. Bulevardul Carol I, Parcul Tudor Vladimirescu, a-plauzele publicului din parc și dela cafenele... Străbăteam voioși, uitând oboseala mare a zilei, toate stradele principale, ale căror clădiri erau luminate; drapele, lumânări în toate ferestrele... Abia pe la miezul nopții, liniștea adâncă începea să cadă peste orașul adormit. Zece Mai din copilărie, singura zi când „neica“ Costescu ne dădea voie să fim pe strade după opt seara, zi de mândrie și de muzică, zi de destindere sufletească și de bucurie!...

Una din cele mai însemnate zile din viața lui T. Costescu și a liceului Traian a fost 10 Mai 1900; noi, elevii mai noi veniți ne-o povesteam dela generație la generație, creând un fel de legendă a gloriei liceului. „Neica“ hotărâse să prezinte Regelui Carol I roadele străduințelor lui de disciplinare militară a liceului; a vrut să pună liceul să defileze în fața Regelui. Piedicile au fost uriașe: transportarea la București a 200 de elevi cu muzică, arme, drapel; incartieruirea lor într'un oraș unde nu cunoșteam pe nimeni. Prefectul s'a opus cu energie la plecarea liceului, ministrul a refuzat darea de vagoane speciale, ... Nimic n'a înfrânt hotărârea lui Costescu. Prin intervenția lui C. I. Istrati, a obținut ca liceul Traian să defileze în fața

Regelui. Ce delir a cuprins pe elevi când Regele i-a lăudat pentru chipul desăvârșit cum s'au prezentat. Toate ziarele aveau coloanele pline de articole despre sumpul liceu Traian. Laurii gloriei s'au abătut asupra Severinului...

Drapelul liceului ne-a fost obiectul unui adevărat cult. L-am transmis cu sfințenie din generație în generație, ca simbolul sufletului școalei noastre. Ne-a fost scump și și-a împlinit cu prisos datoria: În războiul de întregire, a luat parte ca drapel al regimentului 57 de infanterie (care dubla pe 17). Foștii elevi care l-au salutat cu fiori în timpul studiilor au închis ochii pe veci în umbra lui, pentru desrobirea tuturor Românilor.

T. Costescu găsea mijloacele pentru apropierea de elevi și sădirea emulației în sufletele lor. În fiecare Sâmbătă directorul inspecta cataloagele. Toți elevii care au avut zece la vreo materie erau invitați la masă, la prânz, în Dumineca următoare. Revăd și acum masa mare, de 20—30 de persoane, prezidată de T. Costescu și de neuitata sa soție, Mărioara. Cu bunătate, stăpânii care învățau pe elevi cum să se poarte în societate, cum să mănânce sau să mulțumească... Dna Costescu avea acelaș caracter ca și soțul ei; amândoi și-au închinat vieța muncii pentru binele public. Ea i-a fost, de mare ajutor, ca tovarășă și încurajatoare. Când, acum vreo zece ani, Dna Costescu („Mărioara mea“) a trecut în lumea dreptilor, această pierdere a lovit crud pe Teodor Costescu, și i-a răpit multă sănătate și energie. Singur, cu figura tristă și resemnată, el își urma linia dreaptă a vieții. Dar toți simțeam că o coardă se rupsese în sufletul său și că nicio bucurie din lume nu o mai putea face să vibreze.

Defilarea dela Palatul Regal, din

1900, a atras luarea aminte a conducătorilor țării asupra lui T. Costescu. Curând după aceea, el a fost numit prefect al județului Mehedinți. Activitatea sa de prefect a urmat aceeaș cale ca și cea de director. Dar, în loc de a se sprijini pe ajutorul concetățenilor ca în cazul liceului, prefectul a pus la contribuție de muncă pe toți locuitorii județului. În câțiva ani, cu ajutoare budgetare minimale, el a izbutit să zidească în Mehedinți câte un spital mareț în fiecare plasă. Cred că erau primele spitale dela sate, special construite pentru această întrebuintare, în toată țara. Afară de spitale, s'au zidit zeci de localuri de școli primare. De voie, de nevoie, locuitorii satelor trebuiau să dea o zi, două de lucru gratuit pentru binele comunii. Era o inițiativă cu totul nouă: muncă în folosul obștesc, necunoscută la începutul acestui veac. („Prestațiile“ serveau exclusiv pentru drumuri și poduri și erau contribuții legale, pe când T. Costescu cerea munca de o zi-două numai în caz de trebuință și nu ca o plată de contribuții, ci ca o conlucrare la ridicarea satului).

În acelaș timp, s'au început mari lucrări edilitare în Turnu-Severin: Introducerea luminii „Washington“, înlocuită repede cu cea electrică. Aducerea apei și canalizarea orașului. Severinul, oraș de 25.000 de locuitori, este canalizat de peste treizeci de ani, pe când orașe bogate cu peste 60.000 locuitori, nu sunt canalizate nici azi! A fost o adevărată întrecere între diferiți conducători ai Severinului, care să aducă mai multe îmbunătățiri orașului. În locul luptelor politice deșerte, al dușmăniilor și a stricării a tot ce au făcut predecesorii, primarii Severinului s'au străduit mereu să bată pe înaintași prin crearea de mai multe opere folositoare. O solidaritate orășenească a

prezidat în mod fericit la dezvoltarea orașului, care a ajuns astfel unul din cele mai frumoase și mai înaintate din țară. După canalizare, Costescu a întreprins clădirea băilor comunale și asfaltarea stradelor orașului. Drul Gruescu a transformat un deal părăsit din fața portului în admirabilul parc al rozelor. Costescu a avut apoi ideea măreață a unui *Palat Cultural*, mândrie a Țării întregi, pentru realizarea căruia a strâns și mai mult legăturile între diferitele partide politice. Cu câțiva ani înainte de războiu, a constituit societatea „Teatrul orașului Severin“ (*Palatul Cultural*), condusă de un comitet de trei persoane, reprezentând cele trei partide politice de pe atunci. *Palatul cultural* se înalță azi măreț, dominând Dunărea. În parcul rozelor s'a ridicat un monument pentru morții din războiul de întregire, cu o criptă; într'un stil clasic, monumentul e unul din cele mai frumoase din câte am văzut și e o fală pentru oraș, cu atât mai mult cu cât autorii sunt foști elevi ai liceului Traian. Directorul liceului, Bărcăcilă, a adăugat monumentalul internat al liceului cu muzeu de antichități, stadionul; prin străduințele lui s'au făcut numeroase și fericite săpături arheologice, aducând la lumină urme romane neprețuite în jurul piciorului podului lui Traian; splendide Terme romane au ieșit astfel la iveală. Ministrul R. Franasovici, alt elev al lui T. Costescu, a construit o gară în stilul gărilor italiene; un mare hotel turistic în grădina publică; o fântână monumentală, ... An de an, indiferent de partidul politic care a condus, sufletul colectiv al Severinului s'a transmis dela conducător la urmașul său, întru ridicarea orașului. De aceea, în ciuda celor abia 25—28.000 de locuitori de azi, Severinul este unul din cele mai frumoase și

înaintate orașe din țară, și din punct de vedere urbanistic, și din punct de vedere artistic și intelectual.

Cea mai de seamă instituție culturală a Severinului este *Palatul Cultural*, tot opera lui Costescu. Acelaș fel de a lucra: mergând din casă în casă, fostul director și fostul prefect, aduna subscrieri de acțiuni de câte 100 de lei dela fiecare orășean, în vederea construirii „Teatrului“. (Era prin 1909, când deci Costescu era în opoziție). Câțiva ani de zile, singurul gând al lui a fost găsirea mijloacelor de zidire, căci teatrul trebuia să fie mai mare ca oricare altă clădire asemănătoare din țară, să cuprindă o sală de bibliotecă, una de concerte, un muzeu, o sală de adunări de societate pentru banchete, baluri; un restaurant. Trebuiau milioane de lei și totul se cerea înapoi numai din inițiativa particulară și din voința unui singur om. În orele de curs, Costescu ne vorbea de „teatrul“ său și ne încuraja să adunăm și noi fonduri: „Vezi, mă neică; poate că ajungeți să jucați și voi în teatrul cel nou la serbarea de isprăvirea liceului“. Nici în vacanțe, nu era liniștit. Imboldea pe concetățeni cu rânduri ca acestea: „Iată vederea teatrului din Salzburg. Ce zici? Cu voința noastră comună, vom ridica în Severin un teatru și mai măreț“. Fapt e că s'a început zidirea; dar mergea încet — din lipsă de bani — așa că noi n'am ajuns să ne dăm serbarea de absolvență în 1912, în noul local. Războiul balcanic a întrerupt lucrările. Alte preocupări, mai grave, erau la ordinea zilei. Prefect din nou, T. Costescu și-a cheltuit energia pentru ajutorarea familiilor luptătorilor, pentru organizarea luptei contra holerei căpătate de soldați pe câmpul de luptă din Bulgaria. A venit războiul cel mare: „Teatrul“ nu era gata nici din roșu. Căderea

catastrofală a leului a ridicat prețurile. Cu toate eforturile depuse, cu toată zidirea deja făcută, mai trebuiau acum zeci de milioane pentru isprăvirea operei. Secretar general al Ministerului Industriei, T. Costescu a încercat să adune ceva fonduri. Dar era abia o picătură de apă într-o mare. Atunci a revenit la activitatea îndârjită, personală: a arendat o moară, unde a trimis ca director pe un nepot al său. Moara dela Filiași a dat câțiva ani venituri frumoase: toate au fost date societății teatrului. După mari eforturi, o parte din „teatru“ a putut fi dată în folosința orașenilor: sala mică de conferințe (care cuprinde 600 de locuri) și în care s'a instalat „Cinematograful teatrului“, nou izvor de venituri pentru lucrările de terminarea clădirii; sala și terasa restaurantului, splendidele încăperi pentru bibliotecă și muzeu.

Imediat, o nouă viață culturală a apărut în Severin. Trei serii de conferințe săptămânale: Sâmbăta seara „Universitatea liberă“ din Severin, unde T. Costescu a adus, în tenacitatea-i proverbială, rând pe rând pe toți primii-miniștri, președinți ai corpurilor legiuitoare, miniștri, majoritatea academicienilor, zeci de profesori universitari. Dumineca dimineța „Casa Luminii“, condusă timp de douăzeci de ani de Al. Bărcăcilă, ținea șezători — cu conferențieri din țara întreagă — pentru intelectualii și elevii Severinului; iar după amiaza de Duminecă aveau loc șezătorile speciale organizate pentru meseriași, comercianți, muncitori. Toate trupele de teatru venite în turneu, toate concertele, foloseau tot sala de cinematograful teatrului.

T. Costescu a izbutit să convingă pe un prieten al său, alt severinean de seamă, I. Bibicescu, fost guvernator al Băncii Naționale, să dăruiască

orașului biblioteca sa particulară, ca prim fond al bibliotecii din „Palatul Cultural“. Și astfel, orașul s'a îmbogățit dintr'odată cu 40.000 (patruzeci de mii) de volume, din care unele sunt neprețuite. Orice mare bibliotecă din apus ni le-ar invidia. Autori latini, cronicari polonezi în edițiile originale din veacurile al XVI-lea sau XVII-lea, o bibliie manuscrisă, exemplar unic, toate cărțile românești mai de seamă din veacurile al XVIII-lea și XIX-lea... O avere imensă, pusă la dispoziția publicului. Darurile s'au adăugat apoi, în bună parte grație cererilor neîncetate ale lui Costescu. Între altele, Grigore Filipescu a dăruit colecția operelor politice din biblioteca lui Nicolae Filipescu, debaterile parlamentare dela primele tipăriri. Azi, „biblioteca Bibicescu“ din Palatul Cultural din Severin numără 50.000 volume și formează un obiect de admirație pentru cititorii străini, căci rare sunt orașelele de mărimea Severinului, care chiar în apusul cult au bibliotecii așa de însemnate.

Pentru începerea muzeului, T. Costescu a făcut apel la familia fostului său profesor Dr. C. I. Istrati, care *nu* era severinean. Rugămintea înșistentă și tenace, așa cum numai Costescu știa s'o facă pentru binele obștesc, a fost ascultată. Colecțiile de arheologie, amintirile, tablourile Drului C. I. Istrati sunt pios conservate în Palatul Cultural din Severin, formând temelie „Muzeului Dr. Istrati“, îmbogățit cu donații următoare.

Conferințe, bibliotecă, muzeu erau manifestări vădite de puternică mișcare culturală. Pe temelii lor, Costescu a obținut fonduri budgetare pentru desăvârșirea Palatului Cultural. „Conferențiarilor“ politici, aduși de Costescu la Severin, ca să vadă înfăptuirile, au ajutat în Camere la găsirea fondurilor budgetare, de aproximativ o jumătate de milion de lei

anual. De altfel, Costescu veghia. În preajma votării bugetului, își muta cartierul general la București; telefoane, scrisori, insistențe la minister, pe culoarele camerei; la nevoie și vorbe tari; totul era pus în mișcare pentru câștigarea câtorva sute de mii de lei pentru Palatul Cultural.

În 1932, când criza economică era în toi și când Costescu a văzut că, aproape de a ajunge la capăt, opera lui era compromisă, el a recurs la un nou mijloc eroic, la o jertfă: Casa sa din Severin era de fapt o casă istorică. În ea a descins Regele Carol I în 1866, când a intrat pentru întâia oară în țara românească. Ingrijorat de soarta teatrului „său“, Costescu a trecut peste amintirile duioase ce-l legau de casa unde a trăit fericit alături de „Mărioara lui“ unde a visat toate înfăptuirile cu care a îmbogățit țara, unde aduna Dumineca pe elevii mai buni a liceului. A venit la București să propună Ministerului Instrucțiunii să-i vândă casa pentru 800.000 lei, bani care trebuiau întrebuințați pentru sfârșirea Palatului Cultural. Gestul lui Costescu a mișcat adânc pe conducătorii țării; unul din miniștrii de atunci îi fusese elev și, în acel an de criză, s'a găsit câteva sute de mii de lei pentru Palatul Cultural, fără ca Teodor Costescu să-și vândă casa. Un alt elev al lui Costescu, ministru într'un guvern următor, a făgăduit, că va găsi suma de trei milioane, care mai lipsea pentru terminarea monumentalei săli centrale de 1500 locuri și pentru mobilarea ei. Străduințele de peste treizeci de ani ale lui Costescu au izbutit, visul aproape nebun de a zidi un „teatru“ cu mult peste puterile obișnuite ale unui orașel de provincie se realiză. Costescu n'a trăit să ia parte la inaugurarea sălii celei mari. Ea e aproape gata azi; tencuită; își așteaptă doar decorația interioară, parchetul și mo-

bilierul. Aproape nimic, față de uriașa sforțare și realizare de până acum. Când se va inaugura sala, în care „neica“ ne făgăduiă că ne vom da serbarea de absolvenți din 1912, sufletul marelui profesor va fi între cei prezenți, bucurându-se de încoronarea operei ce a întreprins și urmărit cu o râvnă arare ori întâlnită în lume.

Energia lui T. Costescu nu s'a micșorat de loc cu vârsta. În fiecare an, în orice împrejurare socială, Costescu găsea câte ceva de înfăptuit. Directorul întemeierii și consolidării liceului Traian, prefectul școalelor primare și al spitalelor la sate, președintele fundraiser al Palatului Cultural, cu biblioteca Bibicescu și muzeul Dr. Istrati, și-a îndreptat privirile cu mai multă luare aminte, în ultimii zece ani, asupra satului Vânjuleț, unde avea un petec de moșie și-a pus în gând să facă din el un sat model, și a izbutit. Râvna cu care Costescu a lucrat la ridicarea Vânjulețului, îmi amintește conversația ce am avut odată cu un Român ilustru, marele nostru violonist și compozitor G. Enescu: visul lui pentru zilele de bătrânețe ar fi să se retragă în satu-i natal, unde să fie primar și să gospodărească pentru a-l face sat model și luminat.

Ceea ce a realizat Costescu la Vânjuleț, numai prin voința lui de fier și cu ajutorul sătenilor, este o minune. Gospodării frumoase și bogate, case împodobite cu țesături, covoare și sculpturi în lemn, strade drepte și îngrijite ca într'un oraș, mai multe școli primare, al căror local ar putea sta cu cinste în orice oraș, un liceu industrial pentru fete, o școală de meserii pentru băieți, o școală de menaj, lumină electrică. Ca acum o jumătate de veac în Severin, Costescu a adus la Vânjuleț, un maestru de muzică să învețe feciorii și fetele de săteni să cânte la vioară, mandolină,

să facă coruri. Vânjulețul are azi o famfară, pe care „neica“ o aducea bucuros, la ocaziile mari, la Severin. Copiii Vânjulețului își au viitorul asigurat: fiecare cunoaște un meșteșug, sau vreo industrie casnică, sau menajul, învățate în una din cele șapte școli ale satului. Sute de elevi, disciplinați, curați, sănătoși, răspândesc în jur bucuria de viață. În Noembrie 1938, obosit de boală, dar neînvinș, T. Costescu inaugura Căminul Cultural al satului. Ultima lui operă, spitalul satului Vânjuleț, dania lui pentru săteni, e gata în roșu. Moartea a surprins pe acest neobosit cititor în plină muncă, pe exact aceeași linie și cu aceeași țintă, pe care le inaugură acum o jumătate de veac tânărul director al liceului Traian. Vieță exemplară, nedesmințită nici o clipă, viață de ziditor neînfrânt de nicio piedică omească!

Bătrânețea trupească, dar nu sufletească a acestui om veșnic tânăr, s'a petrecut liniștit în satul și în orașul cărora le-a dat înfățișarea de azi. Câteva cinstiri ale vieții lui neodihnite, i-au luminat zilele întunecate de doliul pe care l-a purtat mereu în inimă, după moartea soției lui. Academia Română l-a ales membru de onoare, ca semn de admirație pentru această întruchipare fericită a tenacității oltenești. Fără îndoială, una din zilele cele mai fericite ale lui T. Costescu a fost în vara 1934, când M. S. Regele Carol II a venit înadins să-l vadă la Vânjuleț, și să prețuiască instituțiile pe care marele dascăl le-a creat în satul său model. O serbare împărătească, ca în povești, în aer liber, cu mii de țărani spectatori, care înconjurau pe regele țării, cu sute de elevi actori, fie muzicanți, fie coriști, fie atleți, fie recitatori de poezii, un praznic sărbătoresc. Sufletul străvechiu al neamului românesc se desfășura în toată măreția și libertatea

în fața Regelui, care — înseninat de splendoarea acestei zile înălțătoare — a continuat să privească surâzător defilarea țăranilor, în sunetul muzicii lor, și atunci când după ce schițase un gest de plecare, a fost oprit de profesorul Costescu cu cuvintele: „Neică, mai este, nu s'a isprăvit!“

Portretul lui T. Costescu nu ar fi întreg, dacă nu aș aminti generozitatea cu care profesorul ajuta pe toți cei nevoiași, pe care-i socotea demni de interes. S'ar putea citi sute de pilde de ajutoare, venite pe neașteptate și necerute, la elevi, studenți, meseriași începători, învățători, sau simpli Români, orașeni sau săteni.

Când în 1929, am propus ca al doilea Congres al matematicienilor români, cel din 1932, să se țină la Turnu-Severin, știam dinainte ce succes va avea în orașul lui Costescu, și ce impresie va lăsa străinilor. Ca totdeauna, „neica“ a condus până în cele mai mici amănunte pregătirea primirii congresiștilor. A cercetat casele mai bune, făcând ca oricine avea puțință, să primească ca oaspeți pe cei veniți din toată țara, și din încă alte șase țări străine. Directorul liceului, Al. Bărcăcilă, a împreunat strășnicile sale cu ale lui T. Costescu. În dimineața aceea de 5 Mai, când trenul aducea 200 de congresiști, din cari 31 de străini, peronul gării Severinului gema de lumea venită într-o întâmpinare. Mii de oameni, muzica militară, liceul, cercetașii, muzica țăranilor din Vânjuleț... Coșuri mari cu mărgăritărele, cules proaspăt, la Vânjuleț, au fost împărțite celor ce soseau; adevărată ploaie de flori. Toți congresiștii au fost oaspeții Severinenilor. Fiecare avea un cercetaș, care-i sta la dispoziție pentru tot timpul congresului. Ședința de deschidere, la care lua parte Președintele Camerii Deputaților, Secretarul general al Academiei Române, Ministrul

Agriculturii, Președintele Academiei de Științe din Varșovia, academicieni și profesori din Paris, Bruxelles și alte orașe ale Franței, Poloniei, Belgiei, Jugoslaviei, Cehoslovaciei, Bulgariei, a fost inaugurată prin discursul de bunăvenire al lui T. Costescu, în sala supraîncărcată, a cinematografului Palatului Cultural. Toate ședințele au avut loc în localul liceului Traian. Toate mesele au fost luate în comun, în sălile Palatului Cultural. O expoziție de artă națională împodoba Internatul liceului. Zile mărețe, care nu erau cu puțință decât într'un oraș a cărui atmosferă sufletească purta pecetea înflăcăării și voinței lui T. Costescu. Entuziasmul mulțimii pentru un congres de matematicieni, măreția instituțiilor culturale ale orașului, curățenia și frumusețea edilitară a Severinului, poziția sa minunată, au lăsat amintiri neșterse în toți cei cari au luat parte la congres: A fost o revelație a adevăratului caracter al neamului nostru, pentru străini. Cu ani de zile în urmă, când întâlnesc în apusul îndepărtat câte-

un fost congresist dela Severin, el nu-și poate reține exprimarea admirației pentru cele văzute în orașelul de 25.000 de locuitori de lângă Porțile de Fier ale Dunării. Unul din cei mai de frunte matematicieni ai timpului spunea: „Am muncit din greu o vieată întreagă, dar, o răsplată ca visul pe care l-am trăit a avea la Severin, mă plătește pentru multe nopți nedormite și-mi dă aripi noi pentru muncă“.

„Visul trăit a avea la Severin“. Teodor Costescu a trăit adânc în sufletul lui visul ridicării unui neam din punct de vedere cultural, sanitar, economic. Cu o tărie de fier, a muncit să facă din vis realitate. Sprijinit aproape exclusiv pe energia și pe inițiativa lui, a izbutit să dea vieată reală visului, în colțul de țară în care și-a mistuit flacăra iubirii de neam. Fie ca pilda lui să aprindă făclia entuziasmului constructiv în cât mai mulți elevi sau simpli cunoscuți și admiratori ai neuitatului meu profesor, spre cel mai mare bine al neamului românesc!

INĂLȚAREA SATULUI PRIN EL.

Satul își va afla fericirea prin el însuși. Numai el își știe adevăratele nevoi și numai el își poate alege oamenii vrednici, în stare să-l conducă.

De sus vine soarele, puterea vine de jos.

N. IORGA.

FEMEILE.

Bune sau rele, femeile sunt temelia educației în fiecare generație, așa că, chiar dacă ele nu sunt încoronarea istorică a fiecărui neam, sunt cel puțin începuturile înălțării, ca și al căderii lui. E un mare simbol faptul biblic că însuși Iisus, în loc de a veni pe nourii cerului să curețe pământul, cu tunete și cu trăznete, a venit ca prunc omenesc în casa unui muncitor și sprijinit pe brațele unei fecioare.

S. MEHEDIŢI.

O IDEE CREȘTINĂ ÎN EDUCAȚIE

de

DIMITRIE TUDORANU

Directorul Oficiului universitar Cluj

Doctrina creștină se îndepărtează de tradițiile spirituale ale antichității, între altele, și prin afirmarea sensului istoric al existenței. Concepția unui univers static, în care vânturile destinului închid vieța într'un cerc fatal, este înlocuită în creștinism cu ideea devenirii, cu gândul că omul este pe pământ numai un oaspe tranzitoriu și că adevărata existență este dincolo, pe alte țărâuri. Viziunea mobilității universale, a neîncetatei curgeri și lupte, a unui Heraclites este mai îndepărtată de semnificația filosofică a vieții grecești decât ideea stabilității lucrurilor a unui Parmenides. De altminteri nu trebuie să uităm că în dosul „curgerii” lui Heraclites străjuiește statornic Logosul, armonia universală. Idealul de creațiune al spiritului grecesc, mai ales în domeniul plastic, se alimenta după Simmel, din tendința de a da ființei și existenței o formă care să iasă din temporalitate și mișcare. Neliniștea devenirii, Scrie Simmel, lipsa de determinare în trecerea dela o formă la alta, mișcarea privită ca o distrugere a formelor ce se satisfac prin sine, era întruchiparea răului și urâtului pentru grec. Această profundă sete spirituală de forme, care să depășească contingentele timpului și ale spațiului — elementul, poate, esențial în cauzația psihologică a clasicismului — se explică probabil prin faptul, că realitatea vieții grecești era destul de neliniștită, de sdorbită și de nesigură.

Dacă destinul individual în viziunea greacă a lumii era integrat destinului Cosmosului și dacă abia cu Socrates preocuparea de om — problema omului — devine un fapt, creștinismul începe prin a scoate pe om

din angrenajul unui fatalism implacabil pentru a-i da o oarecare libertate în construcția unei lumi interioare, întemeiată pe germenele divin al conștiinței.

Pentru aceasta creștinismul scindează în două unități distincte, unitatea confuză a lumii din concepția de viață greacă, a căror valoare este cu totul inegală: 1) lumea conștiinței interioare, etice și 2) lumea materiei amurale și areligioase. În vreme ce religiile antichității erau sisteme rituale determinate de nevoia de a fixa funcționarea normală a universului, creștinismul își îndreaptă preocuparea spre spiritul omului, spre lumea conștiinței, — iar ritul obișnuit devine rugăciunea, un fel de meditație interioară. Religie a renunțării și sacrificiului, a tendinței spre viață restrânsă și reglementată, creștinismul face din *conversiunea* spirituală un instrument nou de formare al omului. Omul, pentru a se rânduî în noua viziune religioasă trebuie să se transforme radical, să se desfacă de toate exigențele temporale ale lumii fizice. Pregătindu-se pentru viața cea eternă, el trebuie să alimenteze mereu propriul său germene smuls din eternitate: spiritul. Această *conversiune*, necunoscută lumii antice, poate fi bruscă sau lentă. În cel din urmă caz ea este rezultatul influenței treptate a educației. Pentru creștinism — și aici conturăm ideea ce încercăm să relevăm — *educația este mijlocul de a forma, ori transforma, spiritul în totalitatea lui*. Pentru antic, ordinea spiritului era un reflex al ordinii Cosmosului. Pentru creștin ea este opera spiritului convertit. În concepția marelui Invățător formarea omului

nu însemna dobândirea anumitor idei sau deprinderi, ci crearea unei dispoziții generale a spiritului și voinței, care să-l facă să înțeleagă lucrurile în general și să ajungă la propria sa salvare. Evident că această formare totală a fost practic relativă pentru că urmașii Invățătorului, grăbindu-se să realizeze conversiunea lumii la noua ordine spirituală, au forțat și exagerat învățăturile originare, uitând cu desăvârșire condiționările terestre ale vieții. Totuși, această idee a formării integrale, din care derivă concepția de om universal și enciclopedic, a reușit să unifice viața popoarelor medievale și să creieze o civilizație comună întregii Europe, — devenind o realitate istorică prin imperiul lui Carol cel Mare.

Știința modernă a educației ne va duce pe alte căi și prin alte mijloace la ideea originară creștină a formării totale, — întregind omul cu toate aspirațiile lui pământene.

Ideia originară creștină, ce trebuie concepută ca izvor al doctrinei formale în educație, a fost fermentul activant al întregii practice educative până la Renaștere, iar în pragul veacului XVII, asistăm la conturarea unei reacțiuni destul de puternice, pornită din mediile protestante (germanice, anglosaxone), care susține că formarea omului nu este o funcțiune exclusivă a propriei sale cunoașteri și conversiuni, ci este, mai ales, un rezultat al adâncirii cunoașterii lucrurilor și a naturii. Gânditorii Renașterii susțin, în ideile lor privitoare la educație, această orientare spre natură, dar fără a părăsi concepția omului universal, care, la un Rabelais de pildă, devine un gigant al cunoașterii. Fără îndoială că doctrina formării integrale era limitată de ideea că omul este numai intelect și că voința este un atribut al formării intelectuale, — afectivitatea, această vastă

câmpie neexplorată în deajuns nici azi, care reglează din adânc activitatea superficială, nu prezenta un preț prea mare, fiind legată de condițiile materiale și temporale ale vieții. Mai mult, dezvoltarea funcțiilor cognitive avea misiunea să înăbușe în fașe orice revoltă afectivă, orice înlănțuire de pasiuni barbare care ar putea zdrobi liniștea și stabilitatea internă a omului universal.

Astfel, după cum remarcă Paulsen, întreaga civilizație medievală conține în construcția ei o antinomie categorică între formele universale și intelectuale ale creștinismului latin și conținutul real al vieții popoarelor germanice, cu patimile lor violente și cu nesecata lor dorință de luptă și acțiune. Formalismul educativ creștin va duce la neolatini la raționalism, la iubirea formelor distincte și clare, la domnia ideii și libertății spirituale și la un oarecare simplism, în vreme ce germanicii vor aduce Reforma, învățământul realist și preocuparea violentă de exigențele de expansiune ale vieții iraționale și mistice. Această antinomie medievală este departe de a fi depășită. Istoria Europei ne prezintă și azi spectacolul luptei dintre idee și angajament liber, care au creat ipoteza omului universal pe temeiul principiilor creștine pe de o parte, și exigențele spațiale și temporale care sacrifică ideile și libertatea în vederea unei asigurări a expansiunii fără limită a vieții, pe de alta. Din acest unghi de vedere se vorbește adeseori de o revenire istorică, de un nou ev-mediu, care să găsească tipare mai adecvate culturii spirituale contemporane, desaxate de pierderea învățăturii creștine. Există într'adevăr anumite semne, cărora li se găsesc corespondențe în acest ev-mediu universal, vizionar și unit de forță unei credințe, care a dat naștere până și unei cruciade a copiilor. În com-

plexitatea mediului cultural de azi, în diversitatea specializărilor, în modificarea bruscă și neașteptată a formelor, în relativizarea tuturor valorilor, etc. — reabilitarea concepției de om universal este aproape cu neputință. Omul universal medieval se răzima pe un fundal cognitiv, care sprijinea universalitatea conduitei etice. Azi știința afirmă diversitatea și individualul. În locul cărții și textului infaibil, avem azi observația și experimentul. Rațiunea se mișcă în mijlocul faptelor, nu al silogismelor, al analizelor gramaticale sau lingvistice care formau substanța învățământului medieval.

Ne rămâne acum să încercăm a vedea ce a devenit idealul formării creștine sub influența orientării realiste a Renașterii chiar în alviile lui neolatine (în speță, franceze), căci în mediile germanice, sub influența Reformei și a unui întreg ansamblu de condiții locale, se definește orientarea spre învățământul realist prin apropiere din ce în ce mai accentuată de realitatea faptelor, — apropiere care va deschide calea marilor înfăptuiri științifice, industriale și tehnologice ale veacului XIX.

Ordinul iezuit, sau „miliția“ religioasă, întemeiat de Ignățiu de Loyola pentru a lupta împotriva ascensiunii amenințătoare a protestantismului, va pune mâna și va dirija pentru multă vreme educația, odată cu ieșirea din Renaștere. În Renaștere, ideea creștină a formării totale se transformase într'un formalism educativ aristocratic și unilateral. Iezuiții reușesc, grație disciplinei lor severe și a condițiilor în care își desfășurau opera educativă (învățământul secundar era, de pildă, predat în mod gratuit) să creeze școli care umbresc chiar învățământul colegiilor universitare. Nu trebuie să uităm că lucrul se petrecea în veacul XVII, când ab-

solutismul regal și Contrareforma încercau să reabiliteze ordinea universală a creștinismului. Scopul ultim al iezuiților fu firește de a creia buni creștini, însă nu puteau totuși trece peste vasta experiență a Renașterii care lăsase urme adânci în spiritul public, trezise gustul pentru o viață rafinată și ușoară — datorită bunei stări economice — și determinase o puternică întoarcere spre isoarele spirituale ale lumii antice. Pentru că umanismul clasic își adâncise rădăcinile în spiritul vremii, iezuiții sunt siliți să facă apel la civilizația antică, însă o storc de tot ceea ce ea avea particular — grec sau roman într'însa — pentru a căuta numai ceea ce constituie țesătura comună și generală a umanității. Figurile istorice ale lumii antice au fost trecute prin filiera „omului universal“, fără a mai păstra nimic din specificul istoric ori din peisajul spiritual local în care s'a depănat viața acestora. Ieșind din școală, elevul concepea natura umană ca o realitate eternă, neschimbătoare și fără raporturi directe cu condițiile spațiului și timpului.

Două inovații caracterizează mai viu disciplina iezuită, care au dat valoare istorică întregului sistem educativ căruia îi servea ca fundament: contactul direct și continu dintre elev și profesor și emulația. Individualismul Renașterii își găsește astfel ecou în practica școlară iezuită, care cere să se respecte obișnuințele, vârsta, inteligența și condițiile proprii ale elevilor. Se pare că acest sistem este cel dintâi care consideră educația operă exclusiv individuală. Din nefericire însă, apropierea de elev n'a dat rezultatele dorite și va trebui să ajungem în pragul veacului nostru pentru a putea vorbi de o oarecare respectare a individualității elevului. Iezuiții s'au interesat de elevi numai pentru a le tăia întreaga libertate a

mișcărilor, pentru a-i studia în vederea înfrânării tuturor înclinărilor personale, care, mai curând sau mai târziu, într'un fel sau altul, ar fi putut fi izvor de revoltă religioasă sau schismă. În al doilea rând, nici un sistem școlar anterior n'a dat emulației un rol atât de hotărâtor în relațiile școlare ale elevilor. Elevii erau împărțiți în două tabere: Romani și Cartaginezi. Taberele, la rândul lor, erau divizate în decurii (o decurie avea zece elevi). În fruntea taberii se găsea elevul *imperator*, iar în fruntea decuriei, *decursionul*. Demnitățile erau funcțiuni active; decuriile grupate, după valoarea lor; elevii prin luptă și succes școlar puteau înlocui, la intervale scurte, pe demnitarii vechi, etc. Iezuiții au fost, în consecință, printre cei dintâi, care și-au dat seamă că o clasă este ceva mai mult decât un simplu conglomerat de elevi. Spiritul școlar iezuit ne-a adus așadar ideea de societate a clasei. Dar și în acest domeniu excesele practice au întrecut binefacerile ideii renovatoare. Emulația iezuită, izvoară dintr'o pronunțată accentuare a egoismului individual (demnitățile de imperator sau decurion fiind numai instrumente de valorificare individuală), a dat naștere celei mai nesățioase concurențe, care ținea pe elevi într'o permanentă și violentă tensiune interioară, — la care se adăoga vigilența supravegherii fiecărui pas și a fiecărei acțiuni. Bun sau rău, sistemul a fost perpetuat până în zilele noastre în sistemul internatelor, care lipsite de emulația veche, au fost multă vreme canale de izolare de viață și cuiburi de infecție morală, pentru că supravegherea devenise un simplu mijloc de aplicare de sancțiuni din partea celor ce n'aveau nici pregătirea, nici chemarea de „pedagog“.

Cu secolul XVIII, sub influența reacțiunii germanice de apropiere de realitate (Luther, Ratke, Comenius),

a orientării realiste a Renașterii care s'a afirmat din ce în ce mai mult, precum și a enciclopediștilor, marea Revoluție franceză va determina și în mediile neolatine o apropiere netă a învățământului de exigențele reale ale vieții, acordând un prestigiu din ce în ce mai accentuat științelor istorice și cercetării științifice a fenomenelor naturale.

Lupta dintre clasicism și realism ocupă un loc de frunte în câmpul reformelor școlare ale veacului XIX. Elementul nou care intră în joc, este factorul politic și ideile claselor dominante, — libertate desăvârșită păstrând numai învățământul universitar. Oricât de complexă ar fi împletirea factorilor determinanți ai reformelor școlare, nu putem trece cu vederea însă că la neolatini cu tot conținutul nou dat idealului de formare umană, acest ideal nu s'a depărtat prea mult de ideea omului universal, de raționalitatea justă și clară, de formele armonice și echilibrate ale clasicismului. Ideea romană la Italiani, cea universală la Francezi, de pildă, reprezintă o continuitate a unui spirit care a traversat Europa de-a-lungul întregii ei istorii. În laicizarea învățământului lor, Francezii n'au făcut, ni se pare, decât să desbrace ideea formării totale de notele forțate ce i-au fost adăose în cursul vremii, — noua etică întemeiată pe o viziune științifică a lumii păstrând o corespondență netă cu ideea creștină.

Noi suntem totuși înclinați să credem că formarea științifică, prin fixarea mai justă a locului omului în natură, cu insuficiențele și limitările inerente firii sale, este de cele mai multe ori capabilă să se ridice la nivele etice superioare celor la care ne pot înălța rafinamentele estetice sau literare fie chiar ale unei culturi intens clasice. Sensul robust și sănătos al existenței se dobândește în fața lu-

crurilor, în prinderea reală a fenomenelor și prea puțin în retragerea tactică în lumea ideilor sau fanteziilor, care sunt, de cele mai multe ori, simple compensații pentru deficiențele activității. Dar nici formarea științifică nu va atinge aceste consecințe etice decât în măsura în care ridică pe om dela impresia inițială a sporadicului, trecătorului, specialului, la icoana întregului, la sensul ultim și tragic al existenței. Sbuciumul intern al omului actual, setea unui nou stil de viață, nevoia metafizică de universal rămâne însă, în fărâmițarea vieții moderne, numai o dimensiune etică.

În acest imperiu al valorilor etice, creștinismul originar s'a ridicat la nivele atât de înalte încât nici un sistem de viață nu l-a putut depăși și nu-l poate înlocui decât cu prețul întoarcerii în barbarie. Ideia creștină a formării, alimentată de credință că fiecare om conține o picătura din eternitate — care ridică enorm valoarea și prestigiul vieții individuale — ne îngăduie să se formăm convingerea că

deasupra fărâmițării zilnice, a tragediilor și sfâșietoarelor clipe de rătăcire și mizerie prin care a trecut omenirea, se deschide orizontul unui viitor mai bun și mai potrivit. Oricare ar fi consecințele etice ale unei științe puse în serviciul industrialismului și a dominării și expansiunii războinice a popoarelor, educația nu trebuie să uite, nu poate uita, că există o împărăție a valorilor etice, cu nuanțe universale, în care setea de dominare trecătoare a egoismelor individuale se isbește de statornicia formelor imuabile ce țin de esența vieții spirituale. Isgonirea lui Dumnezeu, pentru a-l înlocui cu o ființă transitorie, legată de condiționările spațiului și timpului, înseamnă a pierde unul din sensurile universale ale existenței. Din negura întâilor așezări de viață creștină, ecoul chemării la respectul vieții — pe care biserica învățătorului o exprimă lapidar prin „pace tuturor“ — se aude insistent în sbuciumata și complexa viață a contemporanului.

PATRIOTISMUL.

Pentru ca patriotismul să merite a fi considerat ca un sentiment nobil și special omenesc, el trebuie să însemneze ceva mai mult de cât dragoste de lucrurile în mijlocul cărora ne-am obișnuit să trăim; el trebuie să însemneze dragoste, mai ales de toți acei cu cari convețuim, dorința sinceră de a conlucra la îmbunătățirea soartei tuturor, făcându-i să se împărtășească de toate roadele progresului și civilizației și, în sfârșit, fără nici o ură împotriva celorlalte popoare, dorința de a fi nu temuți de ele, ci iubiți și respectați pentru toate calitățile noastre.

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI.

Cuvântul e stăpânul lumii. Nu trebuie nicicând trădat adevărul și nicicând nu trebuie spus un cuvânt care să poată fi o încurajare la greșala ori la rău.

ALESSANDRO MANZONI.

GRIJA POETULUI M. EMINESCU PENTRU VIEȚA ȘI EDUCAȚIA POPORULUI ROMÂN

de

SEVER STĂNILĂ

Profesor la liceul din Brad.

Fiu de răzeși moldoveni, Mihail Eminescu s'a născut și a crescut în mijlocul celei mai curate pături a poporului român — pătura țărănească ale cărei robuste creații spirituale au fost hrana cea de toate zilele, a spiritului său avid de cultură. Prin puterea sa de observație deosebit de dezvoltată și prin sensibilitatea sa aproape bolnăvicioasă, Eminescu a pătruns cu ușurință dar și profunzime structura sufletească a poporului românesc, desprinzându-i superioare calități spirituale înnăscute, care contrastează în mod izbitor cu situația sa socială, politică, economică, sanitară și chiar culturală, destul de inferioară.

Intradevăr, poporul românesc fiind urmașul în deosebi a Romanilor și Dacilor, popoare capabile de mari realizări, a moștenit multe din însușirile lor de seamă, însușiri ce-l disting în mod vădit de multe popoare conlocuitoare sau vecine. Sub aspect fizic, poporul român a moștenit un corp sănătos și viguros, capabil de mari eforturi și în stare să reziste celor mai aspre condiții de viață. Dar deși a muncit din greu, totuși poporul român, în majoritatea lui, nu s'a putut bucura de roadele muncii sale, de care a fost privat de năvălitorii și asupritorii de tot felul. Din acest motiv, el nu și-a putut îmbunătăți, veacuri de-a rândul viața, aranjându-și o locuință mai confortabilă, confecționându-și o haină mai bună sau dispunând de o hrană mai substanțială. Nimic din toate acestea nu și-a putut realiza, trăind într'o mizerie continuă până în timpurile

noastre. Cu toate acestea, vigurozitatea și sănătatea lui n'a suferit; dimpotrivă, peste tot, în toate împrejurările vieții, îl găsim reacționând cu hotărâre, cu energie și vioiciune.

Sub aspect intelectual, poporul român manifestă în toate ocaziile un spirit viu, capabil să pătrundă și să deslege cele mai complexe probleme ale vieții. În mare parte, numai datorită deșteptăciunii sale naturale, poporul român, fără posibilități de instruire, a putut să învingă cu succes atâtea piedeci și pericole de care a avut parte în decursul istoriei sale sbuciumate.

Nu mai puțin vrednic de înaintașii săi, s'a arătat românul și sub aspect emotiv, fiind capabil să trăiască cele mai subtile emoții și sentimente, care au avut influență hotărâtoare asupra vieții sale individuale și colective. Frica și credința în Dumnezeu i-au fost vieții sale chinuite un reazăm și un liman, necesar. Cultul creștin, în trecutul neamului nostru, a fost deosebit de activ. „Odinioară biserica era plină de oameni, toți având frica lui Dumnezeu, toți sperând dela el mântuire și îndreptându-și viețile după învățăturile lui“¹⁾ Alături de sentimentul religios, care desigur avea rolul propulsor pentru sentimentul moral, a activat cu succes deplin sentimentul echității și al solidarității, care în lipsa legilor scrise, a avut rolul de comandă pentru întreaga viață socială românească. „Poporul român are înnăscut spiritul

¹⁾ M. Eminescu: Opere, ed. Crețu, pag. 235 din vol. III.

de echitate și solidaritate, de aceea înainte nu a avut nevoie de legi scrise“...³⁾ Intotdeauna a arătat mult spirit de dreptate în ce privește purtarea sarcinilor în interior, precum a arătat totdeauna o legătură strânsă față de problemele din afară. Ca un singur om, poporul român a sărit la hotare, ori de câte ori era nevoie să-și apere pământul strămoșesc, dar n'a atacat niciodată pământul altora, pentru că în baza sentimentului echității și dreptății — adânc înrădăcinate în sufletul său — el nu a râvnit niciodată la bunurile altora, ci s'a mulțumit cu ceea ce a avut el. Dacă în timpurile din urmă, acest sentiment a mai slăbit puțin, aceasta se datorește, spune Eminescu, acțiunii demagogice a națiunilor străine dela noi, în deosebi Grecii și Bulgarii, a-junse în posturi de conducere a neamului nostru. Intre celelalte sentimente existente în sufletul neamului nostru, se mai evidențiază și sentimentul adevărului. În general, asemenea popoarelor ce trăiesc mai aproape de natură, poporul român detestă prefăcătoria, minciuna, apărând cu hotărîre, în orice împrejurare, cinstea, onestitatea și adevărul. Mai puțin dezvoltat este sentimentul eului și al demnității. Datorită împrejurărilor politice nefavorabile în care s'a scurs viața poporului nostru, el încă nu a avut posibilitatea să-și verifice totalitatea aptitudinilor sale naturale. Când a avut ocazia verificării lor parțiale, forțele externe (dușmanii) ce avea de înfruntat erau așa de numeroase și de puternice încât aproape îl copleșeau. Din aceste motive, la care se adaugă și altele, poporul român a rămas cu impresia slăbiciunii sale, impresie care l-a urmărit tot timpul. Impotriva acestui

sentiment de neputință, de neîncredere în puterile proprii, Eminescu luptă cu hotărîre, căci „puterea și mântuirea noastră în noi este.“³⁾

Sub aspect voluntar, Eminescu găsește viața poporului român plină de dinamism, dar un dinamism cum-pătat, moderat, care nu caută cheltuirea nesăbuită a forțelor, ci caută o folosire rodnică cu o susținută persistență. Într'un cuvânt, dinamismul poporului român — cel natural, nu cel prefăcut prin influențe străine — este plin, de înțelepciune.

Cu asemenea însușiri alese, ne-am aștepta ca poporul român, în sec. XIX. să aibă o situație înfloritoare din toate punctele de vedere. Analizând însă mai profund chestiunea, Eminescu găsește că ea nu-i deloc mulțumitoare. În privința aceasta, articolele sale publicate cu deosebire în „Timpul“ cuprind date și analize minuțioase asupra diferitelor aspecte ale vieții poporului român, dând și soluțiile pe care le credea cele mai potrivite pentru îmbunătățirea existenței sale.

II. Din bogăția de observații, de idei, de soluții ce străbat întreaga operă a marelui poet, și în deosebi scrierile și studiile politice, desprindem doar câteva, pentru a ilustra aspectele mai importante ale vieții colectivității românești.

1. *Situația socială și politică a poporului românesc.* Din capul locului trebuie să constatăm că situația socială și politică a Românilor nu corespunde cu misiunea lor pe acest teritoriu, asupra căruia ei au drepturi istorice, consfințite prin jertfele înaintașilor. Deși „rasa românească e rasa istorică în aceste țări, e aceea care își impune caracterul, limba și datina,“⁴⁾ deși unitatea de rasă și

³⁾ *Idem*, vol. II. pg. 27.

⁴⁾ *Idem*, op. cit. vol. IV. pg. 425.

²⁾ *Idem*, Op. cit., vol. IV. pg. 437.

limbă e o realitate dela Sătmar și până la Cetatea-Albă și dela Hotin până la Dunăre, totuși în mecanismul social precum și în conducerea Statului, elementul românesc nu are locul de comandă și de întâietate ce i se cuvine în baza drepturilor sale, câștigate de-a-lungul veacurilor.

Încetul cu încetul, colectivitatea românească, bine organizată, având ca bază cele trei clase sociale istorice: clasa boierilor, a meseriașilor și a țăranilor, a fost măcinată prin atacul concentric al străinilor deveniți tot mai numeroși în timpul Fanarioților. În primul rând, atenția lor s'a îndreptat spre clasa de mijloc a meseriașilor și comercianților români, acaparând din mâinile lor — odată cu nimicirea breslelor românești — toată economia românească. Acaparând întreaga economie românească, pe urmă, nu le-a fost greu să nimicască clasa conducătoare din Țările Românești, clasa boierilor, adevărații păstrători ai datinilor și obiceiurilor strămoșești. Firește, cu străinii au mai colaborat în mod indirect și evenimentele sociale și politice internaționale ale sec. 18 și 19; totuși, pentru Eminescu, lovitura de grație dată boierilor, pentru care are cuvinte de laudă, a venit din partea acestei păături de străini ce s'au suprapus elementului românesc, sub apăsarea căroră viața românească este gata să se înăbușească:

„Dela Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.“

După acapararea economiei și a conducerii românești, subminarea celei de a treia clase sociale a devenit un lucru relativ ușor. Subminarea s'a făcut mai încet, dar sistematic. Prin distrugerea acestei clase — adevăratul rezervoriu de energie al națiu-

nii — cei nou veniți sperau să realizeze întru totul ținta lor: nimicirea totală a elementului românesc. Împlinirea dezideratului lor o încercară desigur, pe toate căile posibile. Ceea ce e mai dureros, este faptul că la această acțiune de destrămare a elementului românesc, împreună cu străinii, au colaborat, în mod involuntar, direct sau indirect, chiar și mulți români, fie prin fapte pozitive, fie prin atitudinea lor pasivă, încurajând o clasă de străini care „au prefăcut o țară veche cu trecutul ei cinstit, cu datinile ei oneste, într'un han de oaspeți străini“...⁵⁾ Pentru luxul și huzurul acestora nu e cu cale să „compromitem existența fizică și morală a rasei române“. ⁶⁾ Dar dacă acțiunea străinilor de a submina moralicește și fizicește rasa română e veștejită de Eminescu cu cuvinte aspre, cooperarea directă sau indirectă a Românilor cu străinii în acțiunea lor o înfierăază cu cel mai aspru blestem:

„Cine-a îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima câinii...“

Eminescu nu poate să se împace cu gândul că acești străini, abia pripășiți la noi, au ajuns așa de repede în situația de a dispune de soarta Țărilor Românești, înlăturând dela concere elementul românesc, care — de fapt — ar trebui să fie singurul factor determinant în Stat, căruia să-i imprime pecetea înclinărilor sale oneste și generoase, a bunului simț și a geniului său. ⁷⁾ Geniul românesc trebuie să fie izvorul tuturor reformelor sociale și politice ale țării; căci în decursul istoriei, faptele au impus conducătorilor de popoare principiul sănătos că „suveranitatea și legislațiunea trebuie să porceadă

⁵⁾ și ⁶⁾. *Idem.* Op. cit. vol. IV. pg. 154.

⁷⁾ *Idem.* Op. cit. vol. IV. pg. 307.

dela toate popoarele ca atari,⁸⁾ ale căror trebuințe e necesar să le exprime și satisfacă. Ori la noi, acest principiu, rodnic și dătător de viață, n'a fost aplicat. N'a fost aplicat deoarece pătura socială conducătoare, înstrăinată de popor și năzuințele sale, fie prin origine etnică deosebită, fie prin educație apuseană, nu cunoștea sufletul, nici nevoile poporului românesc, și nici n'a căutat măcar să le cunoască. Din acest motiv, toate reformele și legiuirile cu care au încercat să doteze realitatea românească, fie ele cele mai avansate în ce privește liberalismul lor, n'au avut rezultat scontat. Dimpotrivă, au avut rezultat negativ, dezastruos. Simple copii ale legiuirilor popoarelor apusene, ele nu se potriveau cu starea economică și cu stadiul de cultură al poporului. Lipsa de potrivire dintre reforme și realități, este cauza relelor sociale de care a suferit poporul român, căci „arta de a guverna e știința de a ne adapta naturii poporului, a surprinde oarecum stadiul de dezvoltare în care se află și a-l face să meargă liniștit și cu mai mare siguranță pe calea pe care a apucat.”⁹⁾ Reformele acestea, nestudiate și pripit votate și aplicate, prin liberalismul lor, nu au făcut decât să sdruncine vechea organizație socială și politică a poporului român. Ele au promovat o serie de noi pretendenți la conducerea Statului. Noii pretendenți nu sunt alții decât falșii intelectuali ai orașelor, în deosebi avocați fără pricină, pe care Eminescu îi consideră ignoranți și vânători de diplome, întrucât în școlile înalte pe care le-au urmat — fie chiar Sorbona — ei nu au urmărit aprofundarea serioasă a știin-

țelor respective, ci dobândirea cât mai rapidă, și prin orice mijloace, a diplomelor, pentruca apoi să aibă posibilitatea de a intra în aparatul de stat, fie ca funcționari, fie ca șefii unor înalte instituții de stat. Prin reformele introduse, aparatul de conducere al statului se complică și ramifică tot mai mult. Cu complicarea aparatului de stat, crește apoi și numărul funcționarilor. Cu aceste transformări, nevoile statului devin mai numeroase.

Mizeria a adus cu sine un început de destrămare a familiei, și în urmă a însăși rasei românești. Natalitatea începe să scadă; în proporție egală însă începe să crească mortalitatea. Lipsa de hrană, lipsa totală de igienă și asistență medicală, la care se adaugă eforturile tot mai mari pentru a satisface sarcinile impuse de stat și proprietarul pământului, a slăbit rezistența rasei românești, lăsând deschisă calea tuturor molimilor. Impotriva acestei stări de lucruri se ridică Eminescu cu toată vigoarea, cerând guvernanților să arate mai multă atenție și solitudine clasei țărănești, cea clasă care nu numai că poartă absolut tot greul edificiului tot mai complicat al statului, dar ea este totul pentru națiunea română, fiind cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri; ea e adevăratul purtător al istoriei unui popor. Drept recunoștință pentru aceste merite, precum și ca o măsură înțeleaptă de prevedere, în ce privește existența statului, e necesar să i se ușureze sarcinile, asigurându-i o dezvoltare liniștită. Pentru aceasta, guvernul (un guvern monarhic) trebuie să procedeze grabnic la o repartitie rațională a muncii productive, obligând și pe „proletarii condeiului” să contribuie la această muncă, asigurând în acelaș timp o dreaptă cumpănire a cheltuielilor și

⁸⁾ *Idem.* Op. cit. vol. II. pg. 19.

⁹⁾ *Idem.* Op. cit. vol. IV. pg. 401.

veniturilor. Prin aceste măsuri, s'ar săvârși un mare act de dreptate. Mai mult, forțarea „proletarilor condeiu-lui“ sau a plebeilor franțuziți, sau a „plebei uliților orașelor“, devenită profesionista parvenirii și demagogiei, de a colabora la munca productivă a țării, nu numai că ar diminua într'o justă măsură îndatoririle populației țărănești, dar ar asigura o mai bună propășire a vieții economice a țării; alătura de latura morală și juridică a chestiunii, ar fi satisfăcută deci și cea economică.

O altă îndatorire ce au guvernării de îndeplinit față de populația țărănească, este, cum zice Eminescu, să o scape de „briciul administrației“. (Opere, vol. III. 283).

Pentru a pune capăt abuzurilor administrației, poetul cere să se introducă o mai mare stabilitate în funcțiile judecătorești și administrative, „căci o birocrație stabilă garantează aplicarea strictă a legilor.“¹¹⁾

În afară de sdruncinarea structurii sociale, prin nimicirea vechilor clase sociale ale poporului român și înălțarea unei clase nouă, — mai păcătuește și prin alte defecte în reformele inițiate de el. Vom aminti unul din aceste defecte. Prin spiritul liberal-egalitar ce străbate legislația sa, a încurajat foarte mult individualitatea umană împotriva colectivității. Având însă în vedere recenta consolidare a Statului român propriu zis, autoritatea de stat era în formație așa încât nu a putut supraveghea, nici coordona activitatea indivizilor, care din lipsa de control, precum și din lipsa de pregătire cetățenească, a devenit în curând haotică, anarhică. Din acest motiv, statul, care se bazează tocmai pe ideea armonizării intereselor individuale cu

ale colectivității, și-a pierdut adevăratul său caracter de instituție a întregii societăți, devenind un instrument de parvenire a câtorva, care tiranizau majoritatea populației. Astfel statul, în loc să devină un for al ordinii și al armoniei intereselor generale, devine un for al desordinii, al intereselor particulare. Firește că în atari împrejurări unde bunul plac și discordia predomină, poporul suferă cumplit, devenind o pradă bună, de acaparat, tuturor aventurierilor externi și interni, căci o țară unde toți poruncesc și nimeni nu ascultă, cade pradă vecinilor ei. (Opere, vol. II. 81). Cu toată amărăciunea pe care poetul o simțește în sufletul său sensibil de mare român, în fața neorânduiei ce există într'un stat lipsit de autoritate, totuși sufletul poetic dintr'ânsul e prea puternic încât să refuze pornirea de a reda situația politică din țară printr'un proverb cu foarte mult umor.

2. *Situația economică.* Nici din punct de vedere economic, poporul român nu stă mai bine; dimpotrivă, situația sa e mizeră. Nu e nici măcar sărac, ci mizer. Sărăcia se poate ajuta prin mijloacele sale, dacă există bunăvoință și intervine educația, dar mizeria nu se poate ajuta. După Eminescu, ea înseamnă o lipsă totală de condiții favorabile de existență. În urmare, economia românească în sec. XIX. era sortită unui faliment total și inapelabil, dacă factori de natură politică și socială nu interveneau cu toată hotărîrea, ajutându-i să se emancipeze din această situație. În deosebi statul poate interveni organizând și încurajând munca productivă, căci numai munca, mai ales munca rațională ne poate scoate din sărăcie. „În muncă e mântuire,...

¹¹⁾ *Idem.* Op. cit. vol. III. pg. 134.

¹²⁾ *Idem.* Op. cit. vol. II. pg. 178.

însă trebuie create condițiile unei munci cu spor și putere de înflorire¹³⁾. Din acest motiv, obiectul îngrijirii publice trebuie să fie omul care produce. De obicei în trecut, singura muncă productivă, exercitată pe o scară întinsă de populația românească a fost cea agricolă, de aceea singura pătură socială productivă la noi a fost cea țărănească. Sarcina pe care trebuia să o suporte această clasă era prea mare și prea ingrată; era prea mare, deoarece trebuia să satisfacă singură toate nevoile statului, ei nemairămânându-i nimic din producție, de unde mizeria, morbiditatea și mortalitatea crescândă; și era prea ingrată întrucât era lipsită total de condițiile favorabile unei normale producții. Pe lângă lipsa altor condiții necesare producției, pătura țărănească mai era lipsită de pământ suficient, dat fiind că pământul familiilor foștilor clăcași s'a împărțit în continuu între descendenții lor, așa încât lotul de pământ stăpânit de o familie este abia suficient pentru procurarea unei hrane mizerabile. Urmarea imediată e că familiile acestora sunt reduse la starea de proletariat, stare care va prefăce clasa țărănească într-o clasă hibridă, fără, putere de producție, incapabilă de a se înmulți din cauza sărăciei, sclavă a capitalului. (Opere: v. III. 132.) Pentru preîntâmpinarea acestei evoluții dezastruoase, Eminescu recomandă guvernului să oprească diviziunea proprietății mici și să parceleze sistematic moșiile statului pe seama minorilor familiilor țărănești. Să înlătore apoi cârciumele evreiești — „ajunse în țară un adevărat scandal“ — ele fiind mijloace de sărăcire, de îndobitocire și de prostituție sufletească.

Desigur, mai sunt și alte condiții de realizat, pentru a promova o bună producție — între care reglementarea administrației, etc., — dar nu e locul să le analizăm aci. În orice caz, Eminescu cere ca nimic să nu se piardă din vedere, pentru a asigura prosperitatea economică a țării: niciun sacrificiu să nu fie considerat prea mare din partea individului, numai „s'o facem mare pe țărișoara noastră prin roadele muncii noastre și prin mărirea vrednicilor noastre“¹⁴⁾.

Dar munca agricolă nu-i suficientă spre a satisface multiplele nevoi ale statului și societății românești, ci alături de acest fel de muncă trebuie să se încurajeze și munca industrială, de egală valoare cu munca agricolă, și să se generalizeze munca productivă încât mai multe pături sociale posibile. Trebuie să se remedieze situația muncii productive de până acum, potrivit căreia numai $\frac{1}{3}$ din populația țării producea — țărani — iar restul de $\frac{2}{3}$ nu producea nimic. Poporul român are capacitățile înnăscute pentru a deprinde cu folos munca industrială; de altfel, Eminescu condamnă unilateralitatea în muncă, cerând să se exercite totalitatea aptitudinilor poporului. Nu vom putea ajunge însă națiune industrială fără o temeinică pregătire.

3. *Situația culturală.* Date fiind condițiile istorice, politice, economice, în care s'a dezvoltat poporul român, e firesc ca situația culturală să nu fie prea înfloritoare. Românii nu au ajuns încă în situația de a-și consolida o temeinică civilizație și cultură națională. Civilizația și cultura înseamnă capacitatea de a stăpâni și aservi nevoilor proprii forțele oarbe ale naturii. Ea mai înseamnă „dezvoltarea naturală, organică a propriilor facultăți ale sale“¹⁵⁾. Poporul ro-

¹³⁾ *Idem.* Op. cit. vol. III. pg. 180.

¹⁴⁾ *Idem.* Op. cit., vol. III, pg. 207.

¹⁵⁾ *Idem.* Op. cit., vol. IV, pg. 318.

mân încă nu a ajuns să fie pe deplin stăpân asupra acestor forțe; dimpotrivă, se pare că încă-l stăpânesc ele pe el; și nici nu și-a dezvoltat adevăratele sale capacități native. Din acest punct de vedere, românul e mai aproape de omul primitiv decât de cel civilizată. Intre aceste două categorii de oameni, el se situează cam la mijloc, putând fi considerat ca un semi-barbar; o situație mult mai rea decât situația de adevărată barbarie, pentru că românul și-a însușit numai viciile civilizației; dovada o face starea materială rea a țaranului, descreșterea considerabilă a populației, numărul infim al celor ce citesc, etc., în același timp păstrând numai viciile barbariei; înainte cu de 50—60 de ani, poporul român era de o sănătoasă barbarie, de o rară deșteptăciune, de o mare vigoare a inimii, grăitor de adevăr, vesel, muncitor, ironic. (Opere, vol. IV, pg. 318). Astăzi nimic din toate acestea; pătura suprapusă de străini l-a denaturat. Această pătură de străini a promovat „spiritul speculei, a vânătorii după avere fără muncă și după plăceri materiale, omorând sufletele“¹⁶⁾, eu năzuințele lor spre sferele eterice ale adevărului, ale frumosului și binelui, componentele unei culturi superioare. Sub imperiul influenței acestui spirit materialist, pătura intelectuală românească, în loc să caute să pună bazele unei culturi și civilizații românești, exploatând aptitudinile creatoare ale poporului nostru, a ales calea mai comodă a împrumutării elementelor și formelor civilizației și culturii străine, în deosebi a celei franceze și greco-bulgare. Cultura și civilizația unor popoare străine, fie a celui francez, nu se potrivește realităților sociale și spirituale ale poporului nostru, pentru că de fapt nu există o civilizație umană generală, care să se potrivească tutu-

ror grupărilor de popoare, oricare ar fi locul sau timpul în care trăiesc ele. Fiecare popor își are civilizația sa. (Opere, IV, 318). „Din rădăcini proprii, în adâncime proprie, răsare civilizația adevărată a unui popor barbar, nu din maimuțărirea obiceielor străine, a limbilor străine“¹⁷⁾, în speță, spune Eminescu, cea greco-bulgăară, etc. Pentru noi, întrucât oricare popor pentru a-și întemeia civilizația sa, trebuie să se întoarcă spre trecut, la elementele lui bune, punctul de reazăm, în acțiunea de creare a culturii noastre trebuie să fie începuturile sănătoase ale cronicarilor, epoca lui M. Costin, Ureche, etc. „Să nu știm, că numai păstrarea bunurilor morale, cu greu câștigate în trecut, în păstrarea elementelor educative ale istoriei române e rădăcina sponică a viitorului?“¹⁸⁾. Noi trebuie să ne creiem o cultură proprie, cea împrumutată neavând nicio valoare, pentru că noi trebuie să formăm un strat de cultură la gurile Dunării; „... aici trebuie să se adune capitalul de cultură din care să se împrumute frații noștri din țările din jur, dimpreună cu celelalte popoare mai înapoiate decât noi“¹⁹⁾.

Trebuie să lucrăm pentru întemeierea unei științe românești, care să reprezinte lucrările proprii ale națiunii și să părăsim calea imitării sau prelucrării operelor străine, pe care adesea nici nu le pricepem; trebuie să creiem artele și literatura frumoasă care să fie „oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie pe bina cea mare a lumii“²⁰⁾. Până acum nu avem o știință și artă proprie, pentru că scrierile apărute în aceste domenii au un caracter practic, lucrativ: premii, etc.

¹⁷⁾ *Idem.* Opere: vol. IV, pg. 319.

¹⁸⁾ *Idem.* Opere: vol. IV, pg. 439.

¹⁹⁾ *Idem.* Opere: vol. III, pg. 207.

¹⁶⁾ *Idem.* Op. cit., vol. IV, pg. 235.

II.

Crearea unei culturi și civilizații proprii are nevoie de realizarea prealabilă a unor condiții favorabile, între care o mare importanță o au aptitudinile intelectuale și economice ce trebuie dezvoltate. Dezvoltarea lor se face prin educație. Astfel educația va avea de rezolvat probleme importante pentru progresul spiritual și material al națiunii. Din acest motiv, educației trebuie să i se acorde o deosebită atenție.

Deși Eminescu nu scrie un tratat sistematic de pedagogie, în care să-și expună pe larg concepțiile sale asupra educației, totuși în opera sa el atacă multe probleme de educație, din a căror rezolvare putem trage folositoare concluzii asupra modului cum concepe el exercitarea acestei acțiuni atât de importante în viața omenirii. Și cuvântul său are suficientă autoritate pentru noi, dat fiind faptul că Eminescu, în calitate de revizor școlar, a fost mult timp în contact strâns cu realitățile pedagogice din țară.

Educația, după el, ar fi o acțiune continuă și sistematică de dezvoltare și disciplinare a spiritului și caracterului individualității umane. Rostul, scopul, felurile și mijloacele educației sunt analizate de pedagogie, care pentru Eminescu e o simplă artă și nici decum o știință. Bine înțeles, dezvoltarea forțelor latente ale individualității, nu se face numai în vederea asigurării existenței sale proprii, eliminând din sfera preocupărilor sale colectivitatea, ci această dezvoltare se face și în vederea cooperării rodnice a individualității cu colectivitatea din care face parte. Eminescu nu uită să precizeze în această privință necesitatea armonizării inte-

reselor individuale cu cele colective, și anume cu cele ale colectivității celei mai apropiate de individ, națiunea, știind că „...suprema lege e conservarea naționalității și a patriei prin orice mijloace²¹⁾. Mai mult, în multe locuri, Eminescu vorbește de dezvoltarea aptitudinilor națiunii. Prin aceasta Eminescu se evidențiază ca un partizan hotărât al educației sociale — educația fiind o funcțiune a societății respective — și integrale, ceea ce susținem și astăzi cu atâta căldură și convingere.

Educația va avea două ramuri însemnate, fiecare cu subdiviziunile sale. Prima ramură e educația sufletească. Educația fizică (hrana, îmbrăcăminte, igiena, etc.) trebuie să premeargă educației sufletești: „Boieri dumneavoastră, lumină ca lumina nu zicem că nu-i bună, dar, până una alta, dați-ne mijloace de hrană....“²²⁾. Ea are de scop dezvoltarea puterilor musculare, dând corpului o atitudine de putere și tinerețe. Educația psihică va urma aceeași țintă pe latura sufletească.

Instituțiile cele mai potrivite pentru realizarea unei temeinice educații sunt: școala și biserica.

a) Școala, respectiv învățământul, de obicei este considerată ca o instituție unde se face instrucția copiilor. Nu-i suficient însă acest rol, întrucât cunoștințele nu sunt decât mijloace de exercitare a puterilor intelectuale ale sufletului; ele nu sunt decât slabe instrumente pe care le întrebuițăm în diferite ocazii ale vieții. Ele însă nu pot forma scopul unui învățământ. Cel mult dacă prin ele elevul dobândește o plăcere, un interes permanent pentru dobândirea de cu-

²¹⁾ *Idem.* Op. cit., vol. III, pg. 69.

²²⁾ *Idem.* Op. cit., vol. III, pg. 283.

²⁰⁾ *Idem.* Opere: vol. II, pg. 31.

noștințe nouă, care sunt utile instrumente ce provoacă gândirea proprie a elevului. Mai încolo însă, școala trebuie să fie o exercitare, o prefacere a întregii individualități a copilului. Școala nu trebuie să fie o magazie de cunoștințe străine, pentru că nici copilul nu-i un hamal, care își aglomerează memoria cu cunoștințe străine de sufletul său, ci el e ființă cu puteri sufletești proprii, care au nevoie de a fi exercitate. Școala trebuie să desvolte dragostea pentru știință ca atare, nu să pregătească noi aspiranți la funcțiunile statului. De obicei școala este un instrument pentru dobândirea unei diplome, nu un instrument pentru dezvoltarea forțelor sufletești și fizice ale copilului. Eminescu condamnă cu toată asprimea pe vânătorii de diplome.

Școala, sau învățământul, are trei grade: curs primar, secundar și superior. Dintre aceste trei cicluri de învățământ, numai ciclul superior are de scop înmulțirea și aprofundarea cunoștințelor, precum și promovarea științei; celelalte cicluri au de scop educația și creșterea elevilor; lucrul lor de căpetenie e metoda.

Învățământul având un caracter prin excelență educativ, programele supra-încărcate trebuie eliminate, pentru că ele „fac ca copiii să nu știe nimic cum se cade“. Materia de predat trebuie să fie educativă. Cititul, scrisul și socotitul nu sunt științe, ci mijloace pentru a-și fixa memoria și a ajunge la cunoștințe, precum și a ușura judecata asupra valorilor. (Opere, vol. II, 384). Cel mai potrivit obiect pentru educație e religia. Religiei îi urmează disciplinele practice, și numai la urmă vin celelalte obiecte de învățământ, între care se evidențiază limba maternă și istoria. Limba maternă, în speță, limba română, are o deosebită importanță în învățământ

pentru că ea „e organul prin care neamul își cunoaște ființa sa proprie, organul prin care acest neam moștenește avutul intelectual și istoric al strămoșilor lui. Copilul nu învață numai a vorbi corect, el învață a gândi și a simți românește“²³⁾. Limba română va fi nu numai limba de predare a școlilor de stat, în care vor învăța copiii de naționalitate română — copiii de naționalitate străină avându-și școli cu limba lor de predare — dar ea va avea un loc important în toate școlile, inclusiv cele confesionale, și ca obiect de învățământ. Cartea de citire — fiind factorul cel mai prețios al însușirii limbii, — va forma obiectul celei mai mari griji din partea națiunii. Grija pe care trebuie să i-o acordăm, va fi aceeași cu grija pe care o acordăm Bibliei. Ea va conține descrieri ale țării, istorisiri din trecutul ei, analize ale personajilor mari din istoria poporului român, și va mai cuprinde bucăți de literatură populară și de arte. Pe lângă caracterul ei enciclopedic însă, cartea de citire, prin varietatea bucăților de lectură ce conține, va „inspira la zeci de mii de cetățeni viitori aceeași iubire pentru trecutul și brazda pământului lor; ea va prefaca o masă de indivizi ce trăiesc pe acest teritoriu într-un popor ce menține o țară“²⁴⁾. În cartea de citire — căreia îi dă atâta importanță — nu se va face știință, ci se va expune și se va descrie ceea ce e mai frumos, mai caracteristic, mai demn de reținut din peisagiile țării, din viața poporului nostru și a oamenilor ei mari. Ea va avea un caracter descriptiv. Lectura ei trebuie să fie ușoară și plăcută, de aceea stilul folosit în expunere va fi simplu, limbajul ușor, conținutul interesant și variat, căci varietatea dă

²³⁾ *Idem*. Op. cit., vol. IV, pg. 276.

²⁴⁾ *Idem*. Op. cit., vol. III, pg. 416.

libertate elevului să-și manifeste preferințele sale.

Istoria, ca obiect de învățământ, prin expunerea trecutului eroic al neamului nostru, în primul rând, ajută considerabil la formarea și întărirea sentimentului patriotic — patriotismul fiind iubirea trecutului — și în al doilea rând ajută și ușurează evoluția sigură a națiunii spre mirajul adesea înșelător al viitorului, întrucât păstrarea elementelor educative ale istoriei române formează rădăcina spornică a viitorului. (Opere, IV, 439).

Alături de limba română, dar numai începând cu învățământul secundar, au mare forță educativă limbile clasice: latina și greaca. „Precum gimnastica dezvoltă toate puterile musculare și dă corpului o atitudine de putere și tinerețe, tot astfel pururea tânăra și senina antichitate dă o atitudine analoagă spiritului și caracterului omenesc“²⁵⁾. Prin studiul limbilor clasice vom căuta în deosebi să ne pătrundem de spiritul de adevăr, de pregnantă și frumusețe, precum și de simetria intelectuală a cugetării din antichitatea clasică. Prin ele vom dobândi aptitudinea de a înțelege mai repede problemele, de a coordona cunoștințele căpătate, etc.

Activitatea de pătrundere și asimilare a marilor calități ale clasicismului elimină în mod firesc simpla memorare a cuvintelor și regulilor gramaticale.

Accentuând necesitatea de pătrundere a spiritului clasicismului, refuzând înmagazinarea mecanică a elementelor sale lingvistice, Eminescu se manifestă din nou ca partizan al învățământului educativ, privind formalismul didactic ca mult superior materialismului didactic.

Dar oricât de multe funcțiuni su-

fletești ar exercita studiul antichității clasice, totuși el nu satisface toate trebuințele vieții umane și în deosebi nevoile ei imediate. Din acest motiv, studiul clasicismului, care formează în învățământ o secție aparte, trebuie completat prin studiul științelor realiste, care au mare rol ca auxiliar al omului în stăpânirea legilor naturii. Studiul acestor științe va forma obiectul unei secții aparte, secția reală.

Din analiza sumară a factorilor mai importanți ai educației nu lipsește nici educatorul. Eminescu nu ne spune în mod pozitiv, care trebuie să fie calitățile unui bun pedagog. Observațiile sale asupra personalității dascălului au un caracter negativ, evidențind numai defectele acestuia. Totuși analiza defectelor acestuia, este de mare importanță pentru noi, întrucât lista defectelor, prin răsturnare, ne dă conspectul calităților ce trebuie să aibă un bun dascăl. De obicei, Eminescu are cuvinte aspre pentru dascălii timpului său, fie profesori universitari, fie profesori de liceu, fie învățători. Tuturor le impută lipsa de pregătire — numindu-i declasați — lipsa de tact pedagogic, lipsa de interes și dragoste pentru copil, lipsa de înțelegere pentru scopul învățământului. „Învățătorii, care nu știu nici să scrie bine, dau în mâna copiilor cărți scrise într-o limbă pe care ei nu o înțeleg și-i pun să învețe filă cu filă lucruri pe care ei nu și le pot închipui, încât când băieții au ajuns la capăt cu învățătura, rămân cu capul plin de cuvinte, al căror înțeles nu l-au știut niciodată, și neputându-se folosi nici într'un fel de acele cunoștințe moarte și fără preț, rămân cu zilele încurcate și tăind cânilor frunze.... ajung persoane publice“²⁶⁾.

²⁵⁾ *Idem.* Op. cit., vol. III, pg. 400.

²⁶⁾ *Idem.* Op. cit., vol. II, pg. 159.

b) *Biserica*. E o instituție prin excelență educativă. Acțiunea ei de desvoltare a sentimentului religios și moral, se îndreaptă nu numai asupra copiilor, ci asupra adulților. Prin urmare activitatea ei se desfășoară într'un cadru mult mai larg decât activitatea școlii. Biserica și-a creiat merite în domeniul educației nu numai pentru acțiunea sa directă în ce privește influențarea poporului, ci și pentru acțiunea de întemeiere și de susținere a învățământului. După Eminescu, atât învățământul popular, cât și cel înalt sunt creația Bisericii, și el regretă mult faptul că în zilele noastre s'a emancipat tot mai mult de sub aripa instituției divine, tinzând spre o completă laicizare, prin care fapt se privează de colaborarea religiei, cel mai puternic mijloc de creștere a tineretului. Din aceste motive, Eminescu are cuvinte de aprobare pentru școlile confesionale din Ardeal, instituții care au reușit să mențină treaz sentimentul religios, sentimentul moral, al adevărului, precum și sentimentul național.

În concluzie, putem spune că Eminescu, fie în domeniul social, fie în cel al învățământului și educației, exceptând pornirile sale destul de pătimase față de adversarii politici și reformele lor de orice ordin, prin intuiția sa fină și prin experiența sa, săvârșită în calitate de revizor școlar, a dovedit o viziune perfectă a realităților dela noi, dând adesea și soluțiile cele mai bune. Atenția sa a fost îndreptată în general spre nevoile și realitățile politice, sociale și economice ale poporului român și în special spre nevoile multiple ale existenței oropsitei populații țărănești, pentru care a avut numai gânduri bune. Motivul acestei atenții speciale acordate clasei țărănești are nu nu-

mai un sens moral, ci și unul social-politic; clasa țărănească constituie baza întregii națiuni. Națiunea constituind pentru Eminescu scopul năzuințelor noastre, realitatea socială cea mai înaltă, pentru care trebuie să jertfim totul, și nu fraze, ci fapte, e firesc să se preocupe de redresarea morală, economică, culturală, etc. a păturii sociale ce formează baza națiunii și care nu-i alta decât clasa țărănească. Îmbunătățirea situației acestei clase sociale trebuie să constituie baza unei înalte politici de stat, și Eminescu cere guvernanților să purceadă cât mai neîntârziat la lucru constructiv.

În materie de educație, care trebuie să fie centrul oricărui învățământ, și anume o educație integrală, Eminescu e de părere că întreg învățământul trebuie să servească nevoile societății, a cărei instituție este. Dar la rândul ei și societatea trebuie să se îngrijească de bunăstarea instituției sale. Dacă societatea arată nepăsare față de școală, desigur că școala nu va corespunde înaltelor ei misiuni. O societate nepăsătoare față de necesitățile școlii, se manifestă ca o realitate inferioară. Deci, dacă societatea e rea și școala va fi rea. Între ele există o strânsă legătură. Ambele oglindesc starea de lucruri a celeilalte: „Părinți mizeri și vițioși, spune Eminescu, copii goi și bolnavi, învățători ignoranți și rău plătiți, administratori superficiali, toate acestea împreunate cu creșterea impozitelor, menite a hrăni această stare de lucruri, nu sunt condiții normale pentru școli bune, precum lemn de brad-putregaiu, gilău de plumb și meșter prost nu-mi dă o masă bună. Școala va fi bună, când popa va fi bun, darea mică, subprefecții oameni ca să știe administrație, finanțe și economie politică, învățătorii pedagogi, pe când adică va fi și școala — școală,

statul — stat și omul — om“²⁷⁾. Noi trebuie să lucrăm, pentru a le ridica, pe ambele, atât societatea, cât și școa-

la, căci numai în cazul acesta putem asigura un mai bun viitor neamului nostru.

ȘCOALA ȘI RĂZBOIUL

— Două concepții. —

„Berliner Boersen Zeitung“, din 16 Decembrie 1939, a publicat un articol care arată cum pe frontul interior, spiritul de războiu este sistematic cultivat în școală. Principiul călăuzitor este că școala și învățământul nu mai pot fi de-asupra politicii, ci din contra pătrunse de ea.

„La începutul campaniei din Polonia, o circulară a hotărât că evenimentele care privesc războiul, să fie în centrul oricărui învățământ. De altfel, încă de mult, pereții tuturor claselor erau împodobiți cu hărți deale Poloniei. În plus, aveau loc discuții asupra fotografiilor desfăcute din ziare și reviste, asupra comunicatelor, informațiilor radiofonice, articolelor de jurnal și povestirilor de pe front. În timpul orelor de germană, de istorie, de geografie, de cânt, ceea ce ocupa locul de onoare erau operațiunile militare din Polonia.“

„Astăzi războiul are cu totul altă fizionomie un caracter, pe care tinerimea din școlile noastre nu îl înțelege probabil tot așa de bine ca războiul de mișcare, și care ar putea ușor înșela pe copilul influențabil. Cu atât mai fericit este faptul că o vastă acțiune — întreprinsă de Liga național-socialistă pentru învățământ — visează, tocmai în acest moment, școala și elevii. Această ligă a editat un jurnal de războiu (Kriegstagebuch), care a și fost scos în 300.000 exemplare și distribuit, în mod gra-

tuit, tuturor școalelor. Acest jurnal va fi ținut de fiecare clasă și, pe cât posibil, de fiecare elev particular. Nu va fi o cronică care va fixa, va nota orice eveniment, ci un jurnal cu o notă personală: prin urmare lucruri trăite și simțite și la care elevul va fi participat direct sau indirect, în timpul acestui războiu. De exemplu: ceea ce un membru al familiei, o rudă sau un soldat, dintre cunoștințele lui, va fi spus sau scris cu privire la viața pe care o duce în timp de războiu. Sau: întru cât războiul se face simțit în școală, în clasă, în familie, pe stradă, etc... Sau: în ce măsură, tinerimea este gata să ofere sprijinul său. Pentru a completa acest „Tagebuch“ se va adăuga o colecție de fotografii, de articole din ziare, de scrisori adresate de către luptători, etc... .

„Astăzi, tinerimea din școli va fi, în toate zilele și în orice oră, sub influența evenimentelor de pe frontul din afară și din lăuntru. I se va aminti, în modul acesta, că nu trebuie să înșele calmul pe nimeni. În viitor, colecțiunile acestor „Tagebücher“ vor fi foarte prețioase. La sfârșitul războiului, se va institui un concurs cu premii pentru a distinge pe cele mai bune. Fiecare „Tagebuch“ va conține o fotografie a Führer-ului, un manifest al șefului Ligii pentru învățământ, instrucțiuni asupra modului de a folosi acest carnet și trei hărți. Fiecare pagină va purta câte-o maximă provenită dela una dintre gloriile Germaniei. Fiecare

²⁷⁾ *Eminescu*, Manuscris la Acad. Rom. No. 2264, cit. de rev. Pentru Inima Copiilor.

școală, fiecare clasă, fiecare elev vrea să aibă „Jurnalul său de războiu“. Cererile sosesc cu miile, ceea ce dovedește până în ce grad „războiul total“ a pătruns și „școala politică“.

*

Cum să apreciem o astfel de concepție a școlii? Ni se pare că cel mai bun lucru e s'o comparăm cu sfaturile date — de către Comisarul General al Informațiilor — copiilor francezi, cu ocazia începerii anului școlar: „Nu veți găsi niciuna din învățăturile voastre atinsă de războiu. Veți studia textele pe care le-au studiat și părinții voștri. Vă

veți putea consacra unei aritmetici inocente, care vă va oferi, ca în plină pace, acele probleme cu două robinete deschise de-odată, și pe a căror soluție Colbert și Pasteur o căutau deja la vârsta voastră... Tinere sentinele ale Istoriei adevărate, ale adevăratei Geografii, ale moralei fără ură, ale lecțiilor intuitive fără pumnal și fără praf de pușcă, vouă, Franța absorbită cu înverșunare în lucrările de războiu, vă deleagă, în această toamnă, misiunea de a păstra aceste două bunuri, din care s'a născut însăși sufletul său: veselia și studiul.

N. R.

O CARTE DESPRE SECUI*)

de

Dr. ZAHARIA GERMAN

Profesor la liceul „Gh. Barițiu“, Cluj.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O minoritate etnică de aproape 400.000 de suflete, în centrul României Mari. Ea vorbește limba ungurească, aparține bisericilor ungurești, dar încolo: obiceiuri, folklor, îndeletniciri practice, îmbrăcăminte, clădiri, structura sufletească, felul de a gândi, manifestări culturale, etc., toate sunt exact aceleași ca la poporul român, cu care conviețuește de vreo 800 de ani. De altă parte, sub aceste aspecte, Secuii se deosebesc cu desăvârșire de Ungurii de pe pustă.

Care e originea acestui popor? Când a venit în părțile răsăritene ale Ardealului, căror înrăuriri a fost expus în noua sa așezare și cum s'a acomodat condițiilor nouă de viață? Iată tot atâtea întrebări despre care de vreo 150 ani încoace s'a scris o

vastă literatură, fără să se obțină o soluționare definitivă. Pricina e, că cei mai mulți cercetători nu au urmărit în mod obiectiv stabilirea adevărului pur, ci au făcut mai mult o operă propagandistică, folosindu-se de „argumente patriotice“ cu anumite scopuri preconceptuate, lăsând latură științifică pe al doilea plan.

Iată pentru ce dl. prof. univ. *Oprescu* a aflat de cuviință să mai trateze odată întreaga materie, după o metodă care diferă complet de aceea a predecesorilor, întrucât D-sa nu are alt scop decât să ne dea o carte de documentare obiectivă, strict științifică, ca o contribuție la cunoașterea adevărului.

Greutățile împreunate cu soluționarea unui astfel de *complex de probleme*, sunt multe și variate. Autorului i se cer cunoștințe de polihistor: istoria, geografia, științele naturale, etnografia, folklorul, etnologia, sta-

*) *Dr. Sabin Oprescu: Die Szekler. Eine völkische Minderheit inmitten des Rumänentes.* Sibiu — Hermanstadt, 1939.

tistica, demografia, arheologia, până și lingvistica (în special etimologia) etc., toate fac parte indispensabilă din arsenalul său de muncă. Dar toate cunoștințele flobândite din cărți nu folosesc mult, dacă autorul nu face cercetări la fața locului, prin călătorii îndelungate, costisitoare și obositoare. O citire cât de sumară a cărții d-lui Opreanu ne va convinge că D-sa și-a îndeplinit sarcina cu deplină competență și cu o exemplară conștiinciozitate. Nu-și uită nici-un moment declarația făcută în introducere, că n'are intenția de a scrie o carte de propagandă, ci una care corespunde pur și simplu faptelor reale. În conformitate cu acest principiu, toate concluziile sunt precedate de o amplă expunere a datelor și faptelor riguros dovedite, care servesc ca bază solidă pentru concluzii. Literatura respectivă autorul o cunoaște temeinic și o utilizează cu spirit critic.

Cu privire la *originea Secuilor*, autorul constată că dintre cele trei feluri de teorii — originea *dela Huni* susținută de Szabó K., Nagy I., Jakab E., originea *pur maghiară* susținută de Hunfalvy și soții și originea *diferită de a Maghiarilor*, dar *nu hunică*, lansată de mulți autori mai recent, — cea mai acceptabilă e cea din urmă. Strămoșii Secuilor au fost un trib *nemaghiar*, probabil bulgar, care s'a unit și s'a asimilat cu Ungurii încă înainte de venirea lor în Panonia, păstrându-și totuși specificul etnic original. Inșiși Secuii simt și afirmă și azi că sunt numai „frați” cu Ungurii, dar *nu sunt același popor*.

Sub primii regi unguri, Secuii păstrându-și mereu caracterul lor special, erau întrebuițați pentru apărarea graniței de Vest a Ungariei, iar când dinspre Vest au dispărut amenințările și nu mai era nevoie de ei acolo, au fost aduși ca coloniști mi-

litari la granița răsăriteană și așezați în jurul Harghitei prin sec. 12 și 13, cu misiunea de a apăra țara împotriva Pecenegilor, Cumanilor și Tătarilor care o amenințau mereu dela Est. Experiența făcută în acest scop cu cavalerii teutoni, după cum se știe, dăduse greș.

Autorul dovedește cu date precise, cât de eronată și neserioasă e afirmația că Secuii au fost colonizați într'un ținut absolut nepopulat, acoperit cu mlaștini și păduri, în locul cărora ei prin sforțări supraomenești ar fi realizat terenuri cultivabile. Fapt e, că la sosirea Secuilor, Români, ca popor băștinaș, ocupaseră deja de mult, firește în așezări destul de rari, teritoriile în discuție. Mai mult: aceste teritorii fuseseră locuite chiar și în epoca preistorică, în cea daco-romană și în evul mediu, fără întrerupere.

În calitatea lor de *coloniști militari*, Secuii așezați între Români s'au bucurat totdeauna de importante avantajii și privilegii: acesta e motivul pentru care mulți din populația autohtonă s'au simțit îndemnați să-și părăsească neamul și legea strămoșească. S'au secuizat în cursul veacurilor sute și mii de Români, pierzându-și însă numai limba și religia, iar încola întipărend sufletul noului popor pecetea necontestată a caracteristicului românesc, care n'a putut fi ștearsă până azi.

E de observat, că Secuiul până în ziua de azi nu s'a putut adapta definitiv vieții dela munte. Prea ușor își părăsește locul nașterii pentru a căuta în altă parte o viață mai comodă, chiar și când nu e constrâns de vreo extremă necesitate; pe când Românul, la bine — la rău, ține dârz și fidel la glia strămoșească tocmai pentru că s'a împrietinit cu ea din vremuri mai vechi.

Un capitol extrem de întristător

este expunerea *cauzelor și mijloacelor care au dus la secuizarea* Românilor sortiți să trăiască amestecați cu nou veniții coloniști. Biserica, armata, școala, administrația, reuniuni quasi-scolare susținute de statul ungar, toate și-au dat din belșug contribuția lor la desnaționalizarea lentă, dar sigură, a unui popor necroțit de nimeni. Spațiul restrâns al unei dări de seamă nu ne permite să reproducem datele autorului sub acest raport, care date — autentice, bazate pe documente — uneori ne par uluitoare. Astfel aproape de necrezut ni s'ar părea, dacă n'ar fi dovedită, afirmația că secuizarea prin proselitism religios și-a urmat cursul nestânjenit chiar și sub regimul românesc. E drept că aici autorul, cu francheța obiectivă care îl caracterizează, nu achită de oarecare vină nici pe conducătorii bisericilor românești, extraordinar de slab organizate tocmai în acele ținuturi periclitate.

Un lung registru de *nume de persoane și numiri de localități* geografice doboară cu desăvârșire restul de îndoieli ce le-ar mai avea cineva cu privire la *prioritatea elementului românesc* pe pământul azi secuizat și cu privire la faptul că *majoritatea Secuilor de azi nu sunt altceva decât Români desnaționaliți*.

În ultimul capitol, autorul ne zugrăvește *situația actuală a Secuilor* în centrul României Mari. În vechea Ungarie, ei aveau o așezare *periferică*, din care pricină, cu tot sprijinul *artificial* ce li-se acorda, soarta lor în privința economică era deplorabilă. S'a constatat aceasta mizerie și în congresul dela Tușnad, în 1901, convocat de către guvernul maghiar tocmai pentru examinarea „*problemei secuiești*“. Azi situația s'a schimbat teineic în favorul Secuilor. Ajunși, după 1918, în centrul unui

Stat bine consolidat, Secuiei debarasați de desavantajele anterioare ale unei poziții periferice, au ajuns să se bucure de *avantajii economice și sociale* nebănuite pân'aci. Orașele, localitățile climaterice, centrele industriale au progresat în 20 de ani mai mult ca altădată în sute de ani. Sute de *școli nouă*, înființate cu mari sacrificii de statul român se îngrijesc de trebuințele *culturale* ale poporului. Limba de predare în localități mixte e româna și maghiara, iar unde populația de limbă ungurească e în massă compactă, limba de predare e exclusiv cea maghiară. De notat că sub regimul maghiar era ceva de *neînchipuit o școală de stat cu o altă limbă de predare decât cea maghiară*.

Incheiând expunerea asupra situației prezente a Secuilor, autorul constată: „Concluzia la care ajungem după analizarea acestor importante rezultate este că populația secuiască a aflat în România ocrotire, în loc de persecuție. În loc de ură, a întâmpinat iubire. În loc să fie exclusă dela colaborare, a fost îmbrățișată cu iubire frățească; această iubire, având în vedere originea în mare parte românească, este pe deplin firească“... „Inercarea care ar tinde la răsturnarea echilibrului atât de prielnic pentru populația actuală a acestui ținut, ar fi identică cu un atentat la interesele vitale ale poporului secuiesc. Ar însemna chiar o crimă“... .

Cele mai multe din aceste adevăruri nouă, Românilor, ne sunt mai mult sau mai puțin cunoscute. Pentru a putea fi răspândite în cercuri mai largi, autorul a luat laudabila hotărâre a-și scrie lucrarea în limba germană; observăm totuși, că mai ales ca operă *de sinteză*, ea poate fi citită cu interes și folos și de cetățenii acestei țări, care doresc să cunoască adevărul.

DESPRE SATUL SUBIECTIV

de

† ION MOLDOVEANU

Pe șirul măestrit, țesut de istoria cea vie, satul a fost văzut rând, pe rând dintr'o perspectivă sau alta. Înțelegerea sa a fluctuat concomitent concepțiilor diverselor ideologii, ivite într'un veac sau altul. Astfel, pe rând, satul a fost neglijat sau exploatat drept ca un binecuvântat patrimoniu al celor grași; motiv liric apoi pentru frumuseți și potențe artistice, în mintea unor iluminați romantici; element de speculă printr'o naivă zestre de credulitate și gir moral în socotelile unor diplomați și politicieni mai bine intenționați sau mai vicioși și în fine, văzut așa cum e, adică după o nouă optică de manieră științifică, prin sistemul monografic al statisticii.

Două sunt planurile mari de înțelegere a satului. Unul sentimental și altul pozitiv. La acestea se reduc toate cele enumerate aci precum și eventuale alte perspective mai mult sau mai puțin rodnice. Am zice deci, o înțelegere științifică și o înțelegere afectivă. O înțelegere a inimii, ca să parafrazăm pe un gânditor creștin, francez, care pleda pentru o „rațiune a inimii“. Vom înscrie aici fizionomia acestui mod de înțelegere și cunoaștere. Trebuie să precizăm dela început, că înscrierea în intinerarul astfel anunțat se poate săvârși numai de cel atașat organic sau pe cale de afinitate atavică cu zăriștea îmbietoare a satului. Astfel un citadin spre pildă, e susceptibil de a înțelege cu mai multă ardoare o doină legănată și se poate înduioșa mai sincer la notele picurate agale ale unui cântec de bătrânească rezonanță, decât un autentic rural, născut și crescut de generații, în mediu câmpesc.

nesc. Este aci un fenomen subtil, care-și are legile sale proprii și care poate părea în fața minții, uneori drept paradox. De altmieri fenomenul mai arată și altă față. Prea bine știm că țărani în general, nu se entuziasmează de frumusețile naturii în mijlocul căreia mulți îi fericesc că își fac vacul. Au fost, știm, și scriitori care detestau natura, afirmând că aceasta e „în capul lor“. Zestre aperceptivă, deci. Explicația e totuși simplă. Legile frumosului nu au criteriu universal valabil. În noțiunea de frumos intră un procentaj oarecare de noutate, raritate și exotism. Țăranul fiind atașat zilnic unor realități „frumoase“, prea deasă lor contemplație a reușit să le banalizeze. Ceea ce afirmăm aci e valabil și pentru înțelegătorii și interpreții mediului sătesc, de rurală proveniență. Totuși, contactul mai frecvent cu alvii de cultură, lărgeste optica, filtrează elementele și icoana satului va apare de cele mai multe ori în lumini singulare și revelatorii. Avem atunci înțelegerea satului subiectiv, a satului liric sau a satului sentimental. Astfel l-a văzut și l-a integrat în sistemul său metafizic L. Blaga.

În concepția blagiană, satul e purtătorul cel mai autentic al materiei stilistice. În el zăcămintele inconștiente ale rasei își păstrează latent amprentele care îl singularizează de alte materii stilistice. Există o particularitate românească cu determinante științifice. Semnul distinctiv al culturii românești îl formează „spațiul mioritic.“ În aceasta intră o întreagă orchestrație de determinante, toate împletite pe un prim suport: plaiul. Acesta e unduirea și alter-

nanța ritmică deal-vale a peisajului geografic păstoresc și care-și are o corespondență în aceeași unduire și târăgănare a doinei. Plaiul a fost vatra acestei culturi și Românul trăiește în intimitatea sau nostalgia plaiului. Urmează apoi alte determinante de mai puțină greutate, între care *sofianicul*, element specific bizantin-ortodox, care ar reprezenta o transfigurare și revelație în spirit creștin, o coborîre a divinului în rase omenești; apoi *organicul*, o tendință de sematizare până la elementele caracteristice, *stihialul*, tendința spre pitoresc, ș. a.

Astfel construită — și n'am dat decât o palidă schemă — viziunea împrumută nu știu ce monumentalism, încercând o metafizică, înșfârșit românească. Nu știu dacă și întrucât dl L. Blaga a reușit să ne dea în cele trei cărți principale despre stil, dar mai ales în *Spațiul mioritic*, o metafizică românească. Specialiștii, dar mai ales timpul, ne-o va confirma. Ne interesează aici procedeu. Ori, dl L. Blaga nu a anchetat cele cincisprezece mii de sate românești pentru a-și furniza datele. „Satul trăiește în mine într'un fel mai palpitant, ca experiență vie“. „Voiu vorbi despre satul românesc din amintire trăită și făcând oarecum parte din fenomen.“

Sunt cuvintele lui Blaga care îi determină poziția. Aceasta este deci cea subiectiv sentimentală, după cum satul astfel văzut este unul subiectiv.

Nu vom face elogiul aci al acestui punct de vedere sau al celui alt. Vom spune doar că perspectivele se întregesc și se completează. Satul își găsește însă suprema înflorire în acest liric punct de vedere. În al doilea, dacă e mai fructuos în ce privește o matematică „cunoaștere“ și în soluționarea unor vădite cerinți, nu e mai puțin adevărat că e mai rece,

fără de căldura și mobilul înflăcărat al punctului de vedere sentimental.

Dar satul subiectiv își prelungește ființa ca un miraculos personaj de baladă în toți acei pe care i-a creiat sau adoptat vatra sa. Afirmăm că dintre toți intelectuali Europei, nu-i credem nici pe unii să poarte cu putere de obsesie, mai puternic ca Românii, nostalgia satului. (Poezia noastră mare, clasică și contimporană, lucrată pe leit-motive populare, e și ea o dovadă!). Poate pentru că „țara“ sau mai bine zis „țările“ noastre sunt niște „țări“ de sate sau poate pentru că satul românesc înscrie frumuseți și icoane unice.

Eu așa îl văd.

Cu case albe, primenite ca de Paști, împrăștiate într'o poetică desordine, aplecate ca mucenicii viețuitori și ca o soartă cu putere de fatalitate și mediocritate. Cu uliți și ulicioare care intră și ies sfioase, unele din altele, păstrându-și nu știu ce secret. O uliță mare, aceasta scăldată toată într'un soare duminical. Câteva fântâni, cu nume din basm și mitologie: La Buna, Fântâna Părului, Sopenita, Ciurgău, Spurcata. Biserica e loc sfânt. Acolo sunt mai aproape semnele divinității. E cercetată ca și cimitirul. Din frică, din superstiție și dintr'o tradiție mai mult a unor obiceiuri și rituri, decât dintr'o religiozitate izvorâtă dintr'un spirit autentic creștin. Școala e un lucru inutil. În satul românesc real, nevoia școalei nu a fost decât rar reclamată. A fost și mai este considerată ca un lux.

Vara, satul e mort. Vieța lui a intrat în câmp. În schimb, serile își picură voluptatea lor întradevăr sărbătorească. Atunci când se lasă umbrele, iar cirezile vin dela păscut, larma copiilor și doinele tinerilor după munca obositoare constituie un tablou măreț. Și apoi Duminica! Să admiri de unde atâta energie după

ce o săptămână a fost darnic risipită, sau să te întrebi de unde, atâta foc și cer senin, atâta întunec și jar, în ochii de basm ai Măriuțelor. Măriuțele noastre au o naturalețe și un gust de aristocrație înăscută. Noi n'am știut suficient să exploatăm și să validăm un articol care constituie o mândrie a rasei. Alții au făcut altfel. Un prieten confrate a scris un excelent „Poem pentru fata Românilui.“ Poemul mare și luminos pentru Măriuțele românce așteaptă nescris.

Și mai văd „Lunga“, pădurea din marginea satului meu. Casa pădurii era cât o cutie de chibrituri. Așa o vedeam, iar când mama mă amenința că se duce în „lume“ și mă lasă singur, lumea acolo mi-o închipuiam și așa: lungă și întunecoasă, cu poteci întortochiate. Și când m'am dus întâi în pădure, mai rețin și acum uimirea de atunci. Plantele îmi păreau toate însuflețite, iar scânteițele am fost oprit a le culege, sub cuvânt că „mușcă.“

Și apoi altele. Nebunul satului, nebuna „Buri-Neni“, Mutul, Aur-Țiganul și atâtea figuri, fiecare cu partea sa de inedit, de pitoresc, de lume plină de miracol.

Mai văd apoi procesul deslănțuit în mine cu prilejul oricărei înmormântări. Lumea de dincolo, vârcolacii, strigoii, depășesc în lumea închipuirii de copil, oricare măreață epopoei citadină. Și n'am vorbit de șezători, de diversele rituale de peste an în frunte cu nunțile și obiceiurile

sărbătorilor. După cum n'am vorbit de... cele mai frumoase amintiri ale fanteziei de copil. De lumea jocului, sprintară, senină, de cea a basmului: fantastică, supranaturală, eroică, mitică și cu un inegalabil haz metafizic.

Inchid icoana satului meu cu pietatea cu care se închide firida alturului. Iartă-mă, cititorule, dar a scrie cum merită despre aceste sfințenii, nu e în puterea unei mâni firave de lut. Satul meu subiectiv este un sat de sentimental prin sine. Iar sentimentele trebuiesc îngrădite în grilajul discreției imaculate.

Am făcut-o la începutul unui plan de lucru, dintr'o cerință a inimii. Satul subiectiv te urmărește ca strigoii tradiției populare. Te obsedează. Te eliberezi doar trăindu-l.

Numai apoi, alte perspective cu icoane de lumină și har se îmbie independent. Până atunci, satul subiectiv înflorește o ultimă dată, floare de agave, pe un pământ și sterp și înstrăinat.

BIBLIOGRAFIE.

1. Ion Creangă: Amintiri din copilărie.
2. L. Blaga: Orizont și stil.
3. „ Spațiul mioritic.
4. „ Geneza metafazei și sensul culturii.
5. Băncilă: L. Blaga, energie românească.
6. Carnetul cu note din copilărie al autorului.

Notă: Articolul acesta a fost scris de regretatul poet în Ian. 1939. El s'a stins în luna Maiu.

PAGINA LITERARĂ

ÎNCHINATĂ POETULUI I. MOLDOVEANU

LACRIMI...

Mi-e greu să încep. Marile tristeți ciocănesc în taină, cu degetul timid al sincerității, iar glasul nu se încumetă să le rostască decât în șoaptă. Poate pentru că e toamnă și toamna își cere tributul tristeții. Tributul său de frunze, de flori, de sânge. Toamna mor poezii. O cât mă doare această propozițiune!

Era parcă mai ieri. O primăvară în care ne spovedeam unul altuia. Și speram. Speram amândoi pe marginea acestei primăveri, ce părea a fi iertătoare.

„Mă simt mai bine. Doar gâtul acesta mă mai încurcă. Și-apoi până la toamnă, până la toamnă mai este!”

Da, da, doar de toamnă îi era frică prietenului Moldoveanu. Și se gândea, mai bine zis, nici nu voia să se gândească că ar putea să se despartă de viață, de părinți, de visele lui dragi în cel mai frumos anotimp, dela care cei 26 de ani ai săi ar fi avut dreptul să mai ceară multe.

Incepuse a se lăsa umbrele serii peste cărările Sanatorului de Tuberculoși dela Săvădișla. Intr'un pat alb și curat ca o poemă, o mână de ceară a rămas întinsă, voină parcă să ceară ceva. Poate volumul său de versuri, ieșit proaspăt de sub tipar, poate puțin aer.

Și mâna a rămas întinsă în primăvară, în timp ce sora Maria aprindea o luminiță de ceară, peste care se rostogoliră două lacrimi ca două mărgelă de sidex.

„Ioane!... Rupsse tăcerea glasul tatălui, sosit încă de dimineată la sanator. Dar glasul înnăbușit de durere rămase fără răspuns.

În seara aceea, pădurea a suspinat mai adânc ca de obicei, iar sufletul poetului a pornit în ultimul „Sbor peste ape” în timp ce într'o căsuță mică, peste un pă-râu din Calea Feleacului, o mamă îngenunchiată la icoană se ruga cu toată puterea credinței sale:

„Scapă-mi-l Doamne, scapă-mi-l”

Așa s'a stins Ion Moldoveanu învățătorul, poetul și prietenul de vise cu ochii senini. dar scăldați parcă într'o mare de tristeți.

Cei care l-au cunoscut nu se poate să nu-l fi iubit, căci era de o bunătate și de o no-

bletă cu adevărat princiară. Iar cei care doar l-au citit, deasemenea l-au îndrăgit, pentru că în fiecare rând al său era răstignită o bucătică de suflet. Și care din învățătorii, prietenii, ori admiratorii talentului său promițător n'a întâlnit sufletul poetului dărut din plin, aproape în mai toate revistele pedagogice și literare din Ardeal?

Pășind împăcat — în aparență — spre împlinirea destinului, prietenul Moldoveanu își purta printre noi totuși marea sa tristeță sângerândă. Nimic nu-l mai putea întoarce de pe drumul de sânge pe care pornise. Plămâni săi se măcinau zi de zi. Pornise cu pași vertiginoși spre împlinirea durerosului său destin.

Și totuși nimeni nu credea să i se apropie tragicul desnodământ așa de repede. Nici chiar oficialitățile școlare. Să fim înțeleși. Nu vreau să acuz pe nimeni. Poate așa e dat să moară poezilor.

Doar el, el singur știa. Cineva îi șoptea parcă la ureche că viața sa se va încheia curând. Aș vrea să mai trăiesc măcar un an, îmi spunea într'o seară. Câte speranțe nu avea legate poetul de acest an! Câte planuri! Câte visuri!

Zadarnic. Undeva, poate în cartea cea mare, era însemnată încă un poet care să-și dea tributul sângelui în primăvară.

Și ora destinului a bătut. În seara zilei de 17 Maiu, 1939, poetul cu ochii iluminați de o lumină misterioasă și cu graiul molcom ca o rugăciune, se conformează ultimei porunci, lăsând în urma sa doar parfumul cântecului său profetic:

„Ca și unda Someșului mic
Lin voui trece calea către dric
Și discret m'oiu presăra în drum
Ca un cântec, ori ca un parfum”

Este poate o rânduială și în această „pământească trecere”, în această ultimă plecare. Da, o rânduială tragic de absurdă, căci te întreb: De ce oare atâtor imbecili li-e dat să trăiască mult și bine, în timp ce alții care ar avea un rost superior în viață trebuie să moară? E scris oare așa, pentru ca să fie cine să tulbure apele Dumnezeirii?...

E foarte greu să știi că trebuie să mori. Atât. Dar atunci când vezi că trebuie să te stingi în floarea tinereții? Când vezi zi de zi, cum îți sboară rândunicile vieții din piept, lăsându-te cu mâna întinsă în urma lor și cu ochii lăcrămând în van.

Iată fundalul poeziei prietenului Moldoveanu. O tristeță mare. O tristeță organică. Tristețea presimțirii unei aspre fatalități.

Și totuși pentru acei care au citit volumul „Sbor peste ape” pătrunzând în esența poeziei sale, s'ar putea găsi un punct de mirare. Poetul cu toată tragedia sa, rămâne senin. El nu plânge și nici nu blestemă, ci își cântă durerosul destin.

*„Poetul a plecat în primăvară
Cu tristeța toată închisă în el”*

Câtă resemnare, Doamne! Câtă resemnare! Iată cu adevărat arta, cu tot soarele ei interior de taină și mit. Astfel concepută poezia, triumfă asupra lumii imediate, sfărâmând orice lege pământească.

Scoborindu-te dela această mângâietoare constatare la Moldoveanu omul, o nouă lumină se aprinde pentru cunoașterea sa. Bunătatea-i fără margini era izvorită și din această mare înțelepciune care îi dădea o forță sufletească titanică de a se putea resemna în fața sbuciumatului său destin, socotit în nu știu care zodie tirană.

*„Pentru frunți muiate în azur
De sărbătorească inserare
Port cu mine nostalgia mare
Și mirajul cântecului pur.”*

Da, în ciuda acestei fatalități neiertătoare, poetul a căutat să lupte cu întreaga înțelepciunea sa. Și totuși cât de dureroasă e această resemnare, pe care trebuie s'o porți printre semeni, mângâindu-ți rana mereu sângerândă?

Amintind doar în trecere de poezia înțelepciunii a unora ca Paul Verlaine ori Alfred de Vigny, țin să mă cobor mai aproape în realitățile noastre, pe firul poeziei populare spre o concretizare.

Imi stăruie proaspete în minte două versuri dintr'un cântec popular de prin ținutul grăniceresc al Năsăudului, două versuri care intrupează aproape tot crezul înțelepciunii în simplitatea lor:

*„La dor și supărare
Trebuie om cu mîntea mare”.*

Așa a căutat poetul să se resemneze, înălțându-se deasupra zilnicului și trecând

chiar și peste dreptul său la viață, căutând doar pacea durerii ca pe singura bucurie a vieții sale, de care se mai putea împărtăși.

*„Acum toate apele s'au liniștit
Durerile toate-au murit
Și oamenii de trec prin amurguri
Au lacăt pe inimi, ca pe burguri”.*

Ce închisoare tragică, această resemnare în care sentimentul înstrăinării nevoite față de viață a poetului, sângerează în surdina?

Pentru că cei care l-am cunoscut pe Ion Moldoveanu, acei care l-am avut prieten și aproape, știm că el iubea viața și accepta lupta pentru cucerirea ei.

Doar abea cu trei luni înainte de moartea sa, ne făcusem planuri să scoatem o revistă împreună cu Copilu Cheatră. O revistă literară-pedagogică, pentru care el a fost primul ce mi-a trimis materialul „Despre Satul subiectiv” un prim capitol dintr'un program pe care voia să-l dezbătă. Dar planurile noastre au căzut ca și viața lui.

Nu știu de ce, dar atunci când am pus cu mâna tremurândă acest articol la dispoziția revistei „Satul și Școala” aflând-o cea mai în drept pentru acest dar, am simțit două lacrimi sub gene.

Erau doar pagini dintr'un timp în care sângeram amândoi în iubirea de viață căci prietenul Moldoveanu, după cum o spun și unele versuri de ale sale, iubea viața aproape cu pasiune:

*„Dragi îmi sunteți creste înverzite
Ca și voi, ispitelor ivite,
Ca și zarea ce-o purtăm pe mâini
Ca și cântecul svâcnind din sâni.”*

O! și de aici până la acceptarea morții, ca o aleasă, ca o țară blândă și albă a visului, către care poetul întinde brațele sale, câtă cale de tragedie intimă!

*„Omul va întinde brațe noi
Curcubeu înspre albe creste
Și va fi intrarea în poveste
Un amurg cu line, calde ploii”*

E calea, pe care numai cei care l-au avut pe poet prieten intim și tovarăș de vise și doruri sângerânde, o cunosc.

S'ar putea ca mâine să vină criticii cu criteriul lor anti-poetic, că caute asemănări, influențe, să enumere procedee, să cântărească poetul cu balanța curentelor literare, a căror slugi credincioase sunt și vor rămâne. S'ar putea apoi tot așa de

bine să-l treacă sub tăcere — procedeu cu care nu riscă să le cunoaștem incapabilitatea de a se descălța, când intră în altarul unei cărți de poezie, care este cea mai chinută rugăciune, deci infinit superioară tuturor acestor formule ori dogme superficiale. Toate, toate sunt posibile într'o lume a imposibilului.

O cruce uitată mai mult. Așa li-e scris poezilor. Și ca mâine, cine știe, s'ar putea ca și Măriutele sale idilice să învețe a uita.

Noi, însă acei care am sângerat cu el în rănile cântecului vieții, în rănile idealurilor frânte, în rănile dorurilor chinuite de muncă și rugăciune, de vis și poezie, vom rămâne să ne spovedim în taină, cu tristețile sale — pentru oameni lucruri inutile — și să lăcrămăm cu fiecare toamnă, în amintirea primăverii sale neiertătoare, în amintirea primăverii noastre, văduvită de dragostea poetului, *lacrimile noastre, lacrimile lui.*

GEORGE TODORAN

SCHIȚĂ DE BALADĂ

Amintirii lui Ion Moldoveanu

Toamnă pe păduri —
 Prinț fără conduri
 Trece cu oile
 Bătându-l ploile,
 Incălzindu-l soarele,
 Cântându-i izvoarele.
 Trece peste ele
 Plaiuri și muncele —
 La stânga de inimă
 Fluer doinind,
 La dreapta de inimă
 Fluer horind,
 împărat cioban
 Care an de an
 Țintuește-o nouă
 Stea pe buzdugan.

Și trecea astfel
 Cioban, ciobănel,
 Mândru, tinerel,
 Trecea neștiind,
 Trecea nesimțind
 In inimă cum
 Trandafir de fum
 Negru se tot sue
 Fără cărăruie,
 Negru înflorește,
 Nalt, împărătește.

Cineva spre seară,
 Il chemă afară:
 Poate-a fost dușman
 Cu greu buzdugan,
 Poate-a fost îndemn
 Sau numai un semn,
 Dar ciobanul merse
 Inima să-și verse
 Albelor fântâni,
 Marilor stăpâni.
 Ziua la amiază
 Toamnă peste brazi,
 Toamnă peste fagi,
 Peste plaiuri dragi.
 Ziua la apus
 Ciobănel s'a dus,
 Negru brâu l-a 'ncins,
 Seara l-a cuprins.
 S'a dus ușurel,
 Somnul peste el,
 Peste cioban teafăr
 Care are-acuma
 Inima 'n luceafăr,
 Fluerul din brâu
 Aruncat prin grâu,
 Dragostea rămasă
 Singură acasă.

Cioban, ciobănel,
 Deget prin inel,
 Stă prea tinerel
 Fără floarea graiului
 Lângă steaua raiului.

GEORGE POPA

P O E T U L.

Lui † Ion Moldoveanu

*Tot singur ești poete, tot trist ca un destin
Măi stai la sfat cu legea de cărbune
Aștepți vreun prieten poate, vreun vecin,
Să-ți fure sufletul din vremurile bune.*

*Altar pustiu la margine de drum
Ce meșter vechiu ți-a pus în seri senine
La temelie-atâta soare, lacrimi și parfum,
De nimeni nu 'ndrăznește să coboare 'n tine?*

*Te-a biruit mai ieri, pădurea din psaltire.
La margine de ape, cu porțile deschise:
Moșie de credință, de răni și amintire,
Din care au sburat hulubii ultimelor vise.*

*Și azi, te bate gândul și te duce
Mirat peste amurgul fără veste
În care cineva, te-a răstignit pe cruce
Ca pe-un regret bizar dintr'o poveste.*

*Nu-ți știe nimeni tâcul, nici povara
Nici câte stele mor pe cerul tău străin.
Surâzi din când, în când, și plângi cu țara
Tot singur ești poete, tot trist ca un destin.*

GEORGE TODORAN

NOI NU NE-AM CUNOSCUT.

Lui Ion Moldoveanu.

**Prietene, noi nu ne-am cunoscut,
Din apele poemei am băut;
Pe-același drum înalt ne-am întâlnit,
Când nu ți-a fost destinul împlinit.**

**Cu rouă ne-am cuminecat în zori
Și nu ne mai vedeam dintre ninsori;
Imprieteniți cu mieii și cu iezii,
Treceam, voioși, prin țarinile-amiezii.**

**Și uneori, cu tâmplele în mâni,
Ne tot priveam tristețea în fântâni;
La porți se scuturau duios castanii,
Atunci ai început să-mi numeri anii.**

**Dar într'o zi cu sumbru scăpătat,
Nu știu ce glas, din hău, ai ascultat,
Că te-ai urnit, în largul necuprins
Și steaua, turburată, ți s'a stins.**

DIMITRIE DANCIU.

(Din volumul „Solitudini“).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA

CONTINUĂM prin caietul de față, care deschide volumul al nouălea al revistei: „Satul și Școala,” munca noastră întreruptă scurt timp, din cauza evenimentelor.

De aici înainte revista nu va mai apare pe ani școlari, ci pe ani civili.

Acest caiet care apare pentru lunile Ianuarie și Februarie va fi urmat de încă două caiete înainte de încheierea anului școlar, iar în Septembrie vom continua activitatea noastră.

Am arătat în pagina de deschidere a volumului motivele care ne-au împiedecat precum și îndemnurile care ne-au determinat să continuăm.

Avem însă de făcut o rugămintă cititorilor noștri: Să ne trimită îndată ce primesc revista abonamentul pentru anul în curs, precum și datoria pe anii din urmă, acei care nu ne-au achitat-o.

Până acum noi am deschis un credit larg cititorilor revistei: le-am oferit-o pe așteptare, timp de un an ba și mai mult.

Cei de bună credință, chiar dacă au întârziat, la invitarea noastră, ne-au trimis abonamentul. N'au fost puțini însă acei care și-au însușit fără niciun drept munca

noastră, iar alții ne-au răspuns pe un ton lipsit de politețe, că nu ne datorează nimic.

Cei care au tăcut, cel puțin pe lângă pagubă, nu ne-au și supărat, dar celor îndrăzneți suntem obligați să le răspundem public, ca să fie cunoscuți de toți cititorii revistei.

În caietul viitor, vom începe să publicăm numele acelor care ne-au reținut revista și n'au voit s'o plătească.

Intrucât astăzi apariția unei reviste este împreună cu multe cheltuieli, rugăm călduros pe cititori să ne restituie revista, dacă nu voiesc s'o achite.

Vom socoti pe cei care ne vor trimite cu anticipație abonamentul adevărați prieteni ai revistei și vom ști să le apreciem această atitudine totdeauna când ni se va oferi prilejul.

Conducătorii revistei — în cursul anilor — au dovedit toată simpatia pentru cititorii lor. Cer și ei acum aceeași atitudine din partea celor care voiesc ca această publicație, care le-a luminat cărările vieții să nu-și înceteze activitatea ei binefăcătoare.

Așteptăm să cunoaștem pe adevărații noștri prieteni, prin fapte, nu prin vorbe.

D-L SEXTIL PUȘCARIU, distinsul profesor al Universității din Cluj, pentru prodigioasa sa activitate științifică a fost ales membru al Academiei din Berlin. Dela Dimitrie Cantemir, Domnitorul Moldovei, învâțul ardelen este al doilea membru al Academiei berlineze.

Distincția acordată d-lui prof. Sextil Pușcariu se resfrânge și asupra științei și neamului românesc.

KUNT HAMSUN. — Este cel mai mare scriitor norvegian în viață. El a împlinit patriarhala vârstă de 80 de ani. Retras într'un sat din patria sa, fostul ucenic de cismărie și laureat al premiului Nobel, continuă să lucreze. Dar cum din pricina bătrâneții mâna-i tremură, Hamsun scrie ținându-și dreapta cu mâna stângă. Astfel, autorul lui Pan și al atâtor capod'opere lucrează zilnic, dând la această vârstă o splendidă pildă de energie și geniu creator.

În românește au fost traduse mai multe opere ale acestui celebru scriitor. Ele au apărut în Biblioteca ziarului „Dimineața”.

FRANS EMIL SILLANPÄÄ. — Este noul laureat al premiului Nobel pentru literatură. S'a născut la 16 Sept. 1888 într'un bordeiu dintr'un sat al provinciei Håmmeln Kyrö, din vestul Finlandei. A început să scrie versuri încă din clasele primare. În liceu, prin sârguință a învățat limbile franceză și germană. La Universitatea din Helsinki a studiat științele naturale.

După scurt timp s'a retras la țară, în satul natal, de unde trimitea la gazete spre publicare povești și nuvele.

În 1916 a publicat primul roman: „Vieță și soare”, în care descrie idila unui student în vacanță.

Al doilea roman: „Sfântă mizerie” apare în 1919. Descrie un episod al revoluției finlandeze din 1917.

În scrierile sale Sillanpää evocă copilăria sa, vieța sbuciumată a țăranilor în mijlocul căroră a trăit. El este considerat ca cel mai de seamă scriitor și romancier pe care l-a dat vigurosul popor finlandez.

AL TREILEA CENTENAR AL UNIVERSITĂȚII FINLANDEZE. — Universitatea finlandeză a celebrat al treilea centenar dela fundarea ei. În ziua de 27 Martie 1640, Perbrache, guvernatorul general suedez al Finlandei, a pus bazele Universității finlandeze, la Abo, de unde a fost transferată în anul 1821, la Helsinki, când acest oraș a devenit capitala Finlandei.

O CLINICĂ PENTRU CĂRȚI. — Această ciudată instituție pentru desinfectarea, curățirea și restaurarea cărților prețioase, funcționează la Roma. Cei care posedă cărți vechi de oarecare valoare, le trimit la acest

sanatoriu special, îndată ce observă la ele vreun semn de deteriorare. Acolo ele sunt imediat luate în primire de mâini experte, care le tratează pe fiecare, în parte, după „boala” de care suferă. Mai întâi ele sunt duse într'o sală specială, unde sunt desinfectate. Fiecare pagină e examinată și pețele sunt scoase cu multă băgare de seamă spre a nu rupe hârtia. Coperta fie că e de carton sau legată în pânză, piele, sau pergament, e și ea controlată de specialiști care o refac ca nouă.

Când cartea părăsește clinica, ea poate fi considerată salvată pentru multă vreme. E lesne de înțeles ce concurs prețios dă această instituție bibliofililor, care investesc unorii averi în cărți și, mai ales, în cărți vechi. Ce păcat însă, că nu se găsește cineva să înființeze și o societate de asigurare a cărților împotriva celui mai mare risc din existența lor și anume acela de a nu mai reveni l astăpânul lor, când sunt împrumutate.

CĂRȚI ÎMPRUMUTATE. — Adeseori se întâmplă ca aceste cărți să nu se mai întoarcă la proprietarul lor.

De cele mai multe ori cauza este neglijența celui care le-a împrumutat. Dacă trece mai mult timp, intervine și rușinea.

Pentru a înlesni restituirea acestor cărți în Anglia, s'a stabilit o anumită zi peste an.

Cărți considerate pierdute se întorc în această zi la cel care le așteapta de atâte timp

O INTERESANTĂ ȘI CURIOASĂ COLECȚIE DE CĂRȚI. — O interesantă și ciudată colecție de cărți se găsește la Cassel (Germania). Biblioteca cuprinde mai mult de 600 volume, făcute din lemn, de diferite soiuri. Un pătrat de marochin roșu, fixat pe fiecare volum, indică numele arborelui din care a fost făcută cartea (numele, clasa, speta).

Pe fiecare copertă, e indicată deasemeni densitatea lemnului și proprietatea sa, în afară de descrierea terenului celui mai favorabil producției sale.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DIN HEIDELBERG. — Biblioteca Universității din Heidelberg va sărbători anul acesta 550 ani de existență. Biblioteca aceasta a fost întemeiată în anul 1390, de primul cancelar al Universității din Heidelberg, Konrad von Gebuhausen și dispune de 12 milioane volume bibliografice care sunt încontinuu ținute la curent.

O BIBLIOTECĂ ÎN SERTAR. — Primele reproduceri pe calea microscopiei au reușit recent la Mainz, cu ocazia organizării Muzeului Gutenberg. Vechi manuscrise și imprimare au fost reproduse prin noul procedeu fotografic. În felul acesta, opera lui Guten-

berg, care acum 500 de ani, inventa tipografia cu litere mobile, este continuată de un german din Mainz, dr. Josef Goebel. Problema microscopiei a preocupat, decenii de-a rândul, pe tehnicieni și ingineri. Cu ajutorul unui procedeu simplu și a unui instrument mic este posibil astăzi să se reproducă o bibliotecă de mai multe mii de volume, în așa fel încât să poată fi păstrată în sertarul unui birou. O foaie sticloasă de mărimea unei cărți poștale cuprinde conținutul unei cărți întregi. 15 minute sunt deajuns pentru a copia 100 de pagini. Cu un film plan de 9×12 se fac copii fotografice, care sunt apoi micșorate cu 1/20. Prin această metodă poate fi copiată o carte de 160 pagini pe un film de mărimea cărții poștale. Reproducerea se realizează printr'un instrument de citit, în care filmul este așezat pe un disc transparent. O lentilă de mărit mobilă și manevrabilă după dorință, deasupra pasajelor de reprodus, proiectează pasajul respectiv pe o oglindă, de unde ajunge pe o tablă de citit.

Noul procedeu face accesibile marelui public documente, scrieri științifice și originale de preț, care sunt greu de avut pe altă cale. Numeroase manuscrise au și fost reproduse prin acest ingenios procedeu.

UN AUTOBUZ-BIBLIOTECĂ, LA PRAGA. — În August 1939 a început să funcționeze la Praga o bibliotecă ambulantă, instalată într'un autobuz. Această bibliotecă este organizată pe lângă Biblioteca Centrală a municipiului Praga. Autobuzul trece prin 11 stațiuni periferice ale orașului, după un itinerariu dinainte stabilit. Administrația bibliotecii speră că în felul acesta va stimula dorința de a citi al populației dela marginea capitalei. Biblioteca va avea în special literatură beletristică cehă și literatură instructivă, descrieri de călătorie, biografii, amintiri și enciclopedii științifice.

La începerea activității, primul cititor a fost primit de către bibliotecari cu flori.

DICTIONARUL CEH. — Membrii Academiei din Praga au adresat un călduros apel tuturor intelectualilor, cerându-le să se anunțe ca „voluntari” pentru trierea celor șase milioane de documente de limbă, adunate în vederea întocmirii dicționarului.

Este primul caz în istoria dicționarilor academice că se face apel la colaboratori voluntari, care nu vor fi remunerați pentru osteneala lor.

HARTA CEA MAI INTERESANTĂ DIN LUME A DISPĂRUT. — Cristofor Columb, când a debarcat în America, crezând că a ajuns în **India**, a făcut o schiță amănunțită a întinderilor care i se ofereau vederii. Această hartă, fiind și prima hartă a Americii, avea firește foarte vagi raporturi cu

realitatea. Pentru interesul ei istoric era considerată drept una din piesele cele mai prețioase ale faimoasei colecții a ducelui de Alba, descendent al marelui navigator.

Această hartă a dispărut în timpul războiului civil din Spania, și astăzi nu se mai știe nimic de ea.

PELICULĂ DE FILM INCANDESCENȚĂ. — Americanii au reușit după numeroase și costisitoare încercări să obțină o materie transparentă, care aplicată pe negativul filmului, îl face să fie incandescent. Matrița de împregnare nu împiedecă deloc transparența negativului, ci dimpotrivă o conservă mai bine. Filmele tratate cu această materie rezistă și împotriva umezelei și materiilor chimicale.

CONGRES PEDAGOGIC IN BELGIA. — Cu ocazia împlinirii a 75 ani dela înființarea Ligii de educație belgiană, s'a ținut la Bruxelles, în Iulie 1939, congresul internațional de pedagogie.

Problema care s'a discutat de acest congres a fost: „*Trezirea și dezvoltarea conștiinței de om la copii și tineret*”. În legătură cu această problemă s'au dezvoltat următoarele teme:

Factorii psihologici și fiziologici care determină dezvoltarea conștiinței de om; Rolul familiei; Rolul educativ al școlii; Rolul instructiv al școlii; Importanța organizării tineretului; Importanța mediului social. Reprezentanții Ligii găsesc că în momentul de față, trezirea conștiinței individuale, naționale și internaționale, în sufletul tineretului este una dintre datorile pedagogiei moderne.

Am notat acest program ca un document al preocupărilor oamenilor de școală într'un stat, care astăzi este apăsător de atâtea griji.

POPULAȚIA ȘCOLARĂ A ITALIEI. — Statistica Ministerului Instrucțiunii Publice, pe anul școlar 1939, arată că Italia are 5 milioane și jumătate de elevi de școală primară. Acești elevi sunt instruiți de 120.000 de învățători. Cum numărul elevilor este mereu în creștere, se pune problema construirii de școli primare nouă.

SKY-URI PREISTORICE. — Savanții arheologi sovietici au descoperit în stâncile dela Zalavrugă, lângă Marea Albă, o grotă cu prețioase picturi zgâriate pe pereții ei, în număr de o sută nouăzeci. Dar surpriza cea mare a constituit-o un om pe sky-uri, ceea ce înseamnă că aceste sportive ustensile erau cunoscute încă din timpurile preistorice.

UN MORMÂNT CU O VECHIME DE PESTE 5000 DE ANI. — În provincia Scania (Suedia de Sud) a fost descoperit un mormânt care, după unii arheologi, ar avea o vechime de cinci mii de ani. În mormânt

se află scheletul unui bărbat, având alături mai multe unelte de pescuit și o măciucă de piatră, toate foarte bine conservate.

PEȘTII AUD ȘI VORBESC. — Zicătoarea „mut ca un pește” trebuie desființată. Peștii au urechea fină și stau între ei, de vorbă.

Acest nou și de necrezut adevăr a fost comunicat de d-rul vienez Frich, Uniunii Medicale din fosta capitală austriacă. Reiese întradevăr, din cele expuse de distinsul biolog, la tribuna înaltei instituții de știință, că peștii pe care îi credeam oropsiți sub raportul auzului, deci și al expresiunii vocale, aud perfect, ba chiar se înțeleg între ei prin mijlocul unor „semnale sonore”.

Cu prețul unei munci și a unei răbdări titanice, doctorul Frich a învățat 242 de pești să vie la mâncare când aud notele „do” sau „mi” în timp ce restul notelor din gamă sunt o invitație, ca să dispară în fundul apei.

Reiese de aci că peștii nu sunt surzi. Ori, toți cei ce au învățat zoologia știu că desvoltarea auzului este în totdeauna proporțională cu aceea a organului vocal. Se cuvine, deci, să deducem, și să credem că peștii nu sunt muți.

Ținem să mai amintim cititorilor noștri că d. *Mihai Beniuc* în cartea sa: *Învățarea și inteligența la animale* (publicată de Institutul de Psihologie din Cluj) se ocupă și cu vieța „interioară” a peștilor.

PICTORUL TONITZA s'a stins la Iași, lăsând adânci regrete în lumea iubitorilor de frumos.

El s'a ocupat și cu problema desenului la copii.

CEA MAI ÎNALTĂ BIBLIOTECĂ DIN ROMÂNIA. — Între bibliotecile țării noastre cea mai bogată este cea a Academiei Române, cea mai modern organizată este biblioteca Universității din Cluj, dar cea mai înaltă este biblioteca din Casa de adăpost de pe Omul. Ea se găsește la 2500 m. înălțime, de-asupra valurilor Mării Negre.

Cărțile au fost urcate în samare, pe spatele cailor de munte și al catărilor. Ar fi interesantă o statistică a cititorilor și cărților citite din această bibliotecă, dela înființarea ei până acum.

CUM A LUAT NAȘTERE MINUTUL DE TĂCERE. — În anul 1913 a murit un mare bărbat de stat din Brazilia, Rio Branco, ministrul Afacerilor Străine, care era originar din Portugalia și tare iubit în țara lui de origină. Când a ajuns vestea morții lui în Senatul portughez, toată lumea a fost atât de adânc impresionată, încât un timp îndelungat nu s'a auzit niciun sgomot în incintă.

De aci s'a inspirat Anglia, în 1919, când a hotărât minutul de tăcere în **amintirea** memoriei Soldatului necunoscut. Această solemnă reculegere, în amintirea unui dispărut, s'a generalizat apoi în toată lumea.

AMPRENTE DIGITALE ÎN SECOLUL XIII-LEA. — Poliția europeană se laudă că a găsit un mijloc infailibil de a descoperi identitatea oricărei persoane prin liniile lei din capătul degetelor. Liniile acestea făcând parte integrantă din individ, nu se schimbă, așa că având amprenta (apăsarea pe o hârtie) degetelor unui răufăcător, aveți cea mai bună dovadă a identității sale.

Experiența aceasta nu este, totuși, atât de nouă pe cât se crede. Chinezii o cunoșteau încă de acum opt sute de ani, când lua amprenta digitală a criminalilor. Încă o dovadă că Extremul Orient avea o civilizație anterioară celei europene.

„**POROSCOPIA**”. — Este o metodă de identificare, menită să înlocuiască amprente digitale. O mică porțiune a unei amprente digitale conține până la 1000 de pori de diverse mărimi. O astfel de porțiune poate să fie insuficientă pentru o identificare sigură prin metoda obișnuită a amprentelor digitale, dar porii ar dovedi această identitate în mod concludent.

Poroscopia e menită să devie un factor vital în executarea legii, fiindcă ea constituie o dovadă absolut sigură.

RABDOMANCIA, O ȘTIINȚĂ NOUĂ. — Această știință misterioasă constă în descoperirea unor izvoare de apă, grație unor bețișoare de soc în formă de praștie.

Se pare însă că știința aceasta poate da roade interesante și în alte direcții, precum s'a constatat în Anglia, unde un distins „rabdomancian” a descoperit nu un izvor de apă, ci corpul neînsuflețit al victimei unei oribile crime.

Miss Elsie Turner dispăruse de două săptămâni din casa părintească. Cercetările poliției neducând la niciun rezultat, părinții fetei s'au adresat meșterului cu bagheta vrăjită, care, după câteva iscodiri, s'a dus drept, în văzul a numeroși martori, la un râu, în fundul căruia a găsit trupul neînsuflețit și găurit de două gloanțe al nefericitei fete.

DESCOPERITORUL LAMPEI CU PETROL. — În timpurile de astăzi, când energia electrică pătrunde până în cele mai îndepărtate colțuri, a fost uitat creatorul industriei de petrol și descoperitorul lampelor de petrol. Omul acesta cu atâtea merite pentru țara sa și omenirea întreagă a fost agnat Lukasiewicz, polonez, domiciliat în revoluție în ramura luminatului, introducere revoluției în ramura luminatului, introducând luminatul cu petrol.

CĂRȚI-REVISTE

Dr. LUCIAN BOLOGA: *Pedagogul Dr. Petru Șpan*. Edit. rev. „Satul și Școala”. Prețul 30 lei.

Studiul colaboratorului nostru a fost foarte bine primit de toți cei care au cunoscut pe marele dascăl ardelean, căci le-a deșteptat amintirea unor vremuri de curajoasă luptă națională

O apreciere elogioasă a publicat în ziarul *Suceava* d. prof. Romul Câdea, dela Universitatea din Cernăuți.

O împărtășim cititorilor noștri în întregime, căci ea aduce o prețioasă mărturie despre credința daco-română a profesorului P. Șpan.

Dl. prof. R. Câdea e fiul venerabilului protopop al Avrighului, și fiind elev de liceu la Sibiu, l-a cunoscut personal pe prof. Șpan.

Iată cum ni-l prezintă:

În Sibiu era o figură cunoscută. Mijlociu la trup, îndesat, viguros, sănătos, pășind apăsător de credeai că geme pământul sub el. Așa era profesorul dr. Petru Șpan. Și era un om de educație rară: bun la suflet, mare iubitor al copiilor, învățat și muncitor. Petru Șpan a fost unul din oamenii cei mai adorați de tineret. Și mai avea o calitate: era Moț. Noi, elevii de liceu, care nu aveam nimic cu dânsul, căci P. Șpan era profesor la Seminarul teologic și pedagogic din Sibiu, ne înfloram, vorbind de el. „Știi cei Șpan? ... Moț. — Moț? Moț!” Pentru noi Moțul era mai mult decât orice Român. Și Șpan a rămas Moț harnic, mândru, viguros, sfidând greutatea până în clipa când o boală scurtă i-a curmat robusta lui sănătate!

Om cu vastă cultură universitară, pe care și-a desăvârșit-o la Universitățile din Viena și Iena, dr. Petru Șpan a fost profesor la Școala civilă de fete din Sibiu, apoi la Seminarul lui Șaguna, unde a făcut cursuri de Drept bisericesc, Dogmatică, Psihologie, Pedagogie, Didactică, Istoria pedagogiei. La îndemnul lui s'a înființat școala de aplicație, unde Șpan însuși învăța copiii cei mici, ca un părinte iubitor.

Șpan a publicat articole de pedagogie și psihologie, a scris cărțile pentru îndrumarea țăranului român și de ocrotire a meseriașilor noștri, a condus revista învățătorilor „Vatra școlară”. Dar a făcut mai mult: a fost membru în toate societățile naționale și de binefacere, a fost un Român neînfrânt în năzuințele și speranțele lui.

Pe noi, băieții din liceu, nu ne interesau prea mult principiile lui Herbart, atât de

scumpe profesorului Șpan, pe noi ne interesau misterioasele lucruri, ce le spunea dânsul pe la cursuri și pe care le aflam în mare taină dela elevii Școlii Normale. Șpan spunea lucruri despre viitor. În 1904, când se ridica mândra catedrală din Sibiu, Șpan le spunea în ora de Pedagogie elevilor săi: „Băieți, vedeți voi cum se ridică această catedrală? Să știți că peste 10—15 ani va fi un războiu mare, încât se vor clătina călcăile lumii și pe catedrala aceasta atunci va fi înălțat și va flutura drapelul României”. Și altădată la ora de Psihologie: Domnilor, am convingerea și o credință nestrămutată în tăria și vitalitatea poporului nostru, asupra de veacuri. Poporul român va să aibă un rol conducător și preponderent în Orientul European. Nu vor trece 20 de ani și Țara Românească va deveni o împărăție mare și la Alba-Iulia o să se încoroneze împăratul tuturor Românilor“.

Și n'au trecut douăzeci de ani și cuvintele acestui Moț, cu suflet de foc, s'au împlinit.

Petru Șpan, marele prieten al copiilor, viitorul României, n'a mai avut parte să-și vadă visul împlinit. Dar un om de suflet i-a închinat marelui profesor o broșură de călduroasă apreciere (dr. Lucian Bologa, *Pedagogul dr. Petru Șpan*, Cluj, 1938), care merită să fie citită și de dascălii din ținutul nostru.

B. IORDAN: *Antologia învățătorilor în literatură*. Ed. Cugetarea. 336 pag. 75 lei.

Prin îngrijirea d-lui B. Iordan, învățător care și-a făcut un frumos nume în literatură, a fost alcătuită o bogată antologie a învățătorilor români în literatură. Ea cuprinde spicuri din opera literară a șasezeci și cinci de învățători și face o dovadă strălucită a celor afirmate de noi în repetate rânduri în paginile acestei reviste: învățătorii români, grație unor împrejurări, care țin de originea lor rurală, de pregătirea din școala normală și de misiunea lor, vor spori literatura noastră într-o măsură care va surprinde pe acei care nu-i cunosc mai de aproape.

Nu e vorba numai de un spor cantitativ, ci de o literatură aleasă, care ar onora, în multe cazuri, pe oricare scriitor și ar satisface cerințele celor mai exigenți cititori.

Intre numele cele mai cunoscute notăm pe: I. Creangă, M. Lupescu, Gh. Tutoveanu, I. Ciocărlan, I. Adam, Gh. Mugur, P. Dascălu, Fl. Cristescu, L. Mrejeriu, I. Țuculescu, Ap. Culea, Gh. Roiban, Stanciu Stoiian, B. Iordan, George Popa, Enescu Bughea. Dar bucuria noastră cea mai mare

este de a fi întâlnit numele unor foști elevi precum: I. Moldovanu, V. Copilu Cheatră și G. Tudoran, al căror viguros talent este mult prețuit de către cititori, precum și nume ale colaboratorilor revistei noastre, precum sunt d-nii: Ap. Culea, I. P. Țuculescu, G. Roiban, Fl. Stănică, I. Moldovanu.

Se găsec în această antologie și nume de scriitori fără talent și deci, fără însemnătate. Inceputul unei asemenea opere scuză îngăduința cu care au fost primiți și cei mai puțin talentați lângă cei foarte talentați. Timpul va scoate la lumină și talentele care treiesc în umbra unui mari modestii și atunci antologia învățătorilor va avea dela prima la ultima pagină numai bucăți de reală valoare.

Este o datorie de onoare pentru învățători să-și procure și să facă cunoscută în cercuri cât mai largi această antologie, prin care bunul nume al învățătorilor români este considerabil sporit. D. G.

LEON A. BOCHIȘU: *Palestina, țara sfântă*. Tip. Ardealul, Cluj, 1939. Prețul 60 lei.

Cartea aceasta este o călăuză prețioasă pentru cunoașterea trecutului și prezentului Palestinei, a orașelor ei mai de seamă, de care sunt legate evenimente importante din viața creștinismului.

Expunerea limpede, documentată, bogăția ilustrațiilor fac ca această carte să fie citită cu multă plăcere.

KRISHNAMURTI: *Patrusprezece cuvântări* roștite în vara anilor 1937 și 1938 la Ommen, în Olanda.

Versiunea românească a acestei opere este făcută de Ștefania și Silviu Rusu, după originalul englezesc.

Traducerea a apărut la „Tiparul Universitar” din București, într-o splendidă execuție tehnică.

În caietul viitor al revistei noastre ne vom ocupa mai pe larg de ideile expuse de Krishnamurti în această carte.

GHEORGHE DINCĂ: *Episcopul Melchisedec* (Bib. Cunoștințe Folositoare, Seria C No. 79). Edit. Cartea Românească. Prețul 8 lei.

Citind broșurica aceasta, cunoaștem viața și faptele unuia dintre cei mai de seamă episcopi ortodoxi ai neamului nostru.

Episcopul Melchisedec s'a remarcat pe teren religios, literar și politic.

A fost primul episcop care a ajuns Ministru al Instrucției Publice și al Cultelor. Pentru activitatea lui literară a fost ales și membru al Academiei Române.

Dl. Gh. Dincă ni-l prezintă în paginile acestei broșurele ca pe un înțelept fiu al neamului și al bisericii strămoșești.

C. I.

TIMOCUL (organul soc. Timocul Românilor din Valea Timocului și dreapta Dunării). Din caietul Nr. 1—2 pe Ian. și Febr. 1940, reținem două studii: 1. *Granițele românești*, scris de d. Em. Bucuță. Are următoarea încheiere plină de înțeles:

„Țara se întinde între hotarele ei, pe care și le mângâie cu iubire. Fiecare a fost ajuns și întărit după încordări și suferințe de sute de ani și de milioane de oameni. Sufletul întregului neam se luminează la auzirea numelui lor și e de față deopotrivă oriunde amenință să se adune norii”.

2. Al doilea studiu este semnat de d. Florea Florescu, redactorul revistei: *Scrieri despre Românii de peste hotare*. Cred că e prima încercare de trecere în revistă a publicațiilor care s'au ocupat de frații noștri, rămași în afară de fruntariile României.

În acest caiet este remarcat studiul d-lui prof. Titu Valea, despre: „Școlile noastre din țările balcanice”, publicat în „Satul și Școala”, No. 9—12, anul VIII).

IZVORAȘUL: *Douăzeci de ani de activitate muzicală, folkloristică și culturală* (1 Iunie 1919—1 Iunie 1939).

Cu prilejul împlinirii celor două decenii de activitate, părintele Gh. Dumitrescu — Bistrița face publicului o dare de seamă despre începuturile revistei „Izvorășul”, despre încurajările primite în acest timp din partea oamenilor iubitori de cultură fie pe calea presei, fie prin scrisori particulare.

Activitatea părintelui Dumitrescu va rămâne o pagină strălucitoare în istoria culturii noastre.

Prin stăruință, prin muncă fără preget a reușit să facă din satul Bistrița-Mehedințului un centru important de cultură populară.

ION CREANGĂ: *Povești*, Edit. Cartea Românească, București.

Copiii trebuie să-și aibă și ei partea lor de bucurie.

Prin grija acestei instituții românești, marele scriitor poate fi gustat de tinerii cititori.

Poveștile: Soacra cu trei nurori, Povestea lui Stan Pățitul, Povestea unui om leneș vor rămâne totdeauna proaspete, căci tipurile pe care le descriu nu vor dispărea niciodată.

Creangă trebuie să fie opera de căpătâi a tineretului iubitor de limba și viața românească.

C. I.

I. M. NESTOR: *Orientarea profesională*. (Societatea Română de cercetări psihologice). București. Lei 100.

În ultimul timp psihologia a cunoscut o epocă de intensă activitate, atât extensiv.

cât și intensiv. Problemele ce-o preocupă sunt din ce în ce mai multiple și mai interesante. Cercetările și precizările ei sunt foarte necesare, atât altor științe, cât și îmbunătățirii vieții indivizilor și omenirii în genere.

Una dintre ramurile de preocupare ale psihologiei aplicate este și „orientarea profesională”.

Dacă până acum orientarea profesională se făcea la întâmplare, după sugestii, presupunerii lipsite de criterii obiective-științifice, de pe urma cărora au suferit și indivizii și societatea respectivă, de aici înainte acest act urmează să se facă după prealabile și științifice criterii psihologice.

„A orienta pe un individ către o profesiune, înseamnă a găsi și stabili un echilibru între posibilitățile sale structurale, adică între aptitudinile sale psiho-fiziologice și activitatea sa profesională” (pag. 11).

Dela teorie se caută să se treacă la practică, la organizarea de oficii de orientare profesională (oficii psihotehnice).

Fiindcă această problemă s'a pus și la noi, mai timid ca în alte părți ce e drept, d. I. M. Nestor, cunoscutul autor al mai multor lucrări cu caracter psihologic și psihotehnic, șeful de lucrări al d. prof. C. Rădulescu-Motru, a publicat o lucrare de extremă utilitate, arătând condițiile de organizare a oficiului de orientare profesională.

Organizare în ceea ce privește: localul, personalul, mobilierul, materialul și bibliografia. Organizarea în ceea ce privește: tehnica orientării profesionale, care cuprinde: propaganda, reorientarea, orientarea propriu zisă, reorientarea profesională și orientarea profesională a categoriilor speciale de indivizi”.

În cap. IV. al acestei prețioase lucrări, autorul arată și costul organizării și întreținerii oficiului de orientare profesională.

O carte de valoare care clarifică și înlesnește realizarea unei probleme atât de prețioase, asupra căreia este de prisos să mai insistăm. Lucrarea aceasta merită a fi cunoscută de toți aceia care au o atingere cu problema ce-o desbate.

Remarcăm și tehnica ireproșabilă cu care a fost tipărită această carte.

Florian Stănică.

ANTONIE BELTRAMELLI: *Mussolini*, ed. Cugetarea, 403 pag. Lei 90.

Așa cum aminteam, în chip fugitiv — în prezentarea unei cărți în care se conturează vieța eroică, de luptă, de cucerire, de feroce și a puterii lui Roosevelt — figurile proeminente ale personalităților ce conduc, refac și stăpânesc vieța unui po-

por sau a omenirii, au o înrăurire educativă neînchipuit de covârșitoare asupra tineretului în formare.

Există o fază a vieții noastre în care suntem avizi de a cunoaște eroii omenirii de pe diferite tărâmurii de activitate, de a cerceta în amănunțime vieța și faptele acestora. Biografiile lor pasionează pe mulți și dintre cei maturi.

Acestei cerințe psihologice a cititorilor răspund numeroasele cărți ce-au apărut în ultima vreme, cărți în care sunt evocate viețile atâtor eroi ai omenirii din trecut și azi. În vieța fiind personalitățile diriguitoare ale soartei lumii, și-au găsit interpreții, biografii, care să ni-i prezinte în paginile unor cărți magistrale.

În jurul cunoscutei personalități a lui Mussolini, s'au strâns atâtea documente, s'au scris atâtea cărți despre omul și opera. doctrina sa, încât alcătuiesc biblioteci întregi.

Dintre numeroasele biografii în care este conturată vieța de sbucium, de efort, de eroism și de realizări epocale a Duceului Mussolini, cunoscutul romancier O. Densușeanu-Fiul ne prezintă în traducere pe aceea care i s'a părut cea mai cuprinzătoare, opera academicianului italian A. Beltramelli „*Uomo nuovo*”.

În aceste admirabile pagini, traduse în mai multe limbi, găsim interpretată cu multă dexteritate și fidelitate, nu numai vieța și opera lui Mussolini, ci este prezentată vieța unei epoci în care s'a născut, crescut și desăvârșit pe sine și poporul al cărui destin îl cărmuește. Pune în adevarată lumină rolul prodigios, ideile originale și acțiunile inovatoare ale fiului fierarului din Prodiggis.

Cu o intuiție în care se remarcă cu rar spirit de observație și de pătrundere a realităților, Beltramelli a lămurit cu mult suflet personalitatea unui mare conducător, unui creator de istorie. A reușit să reliefeze trăsăturile specifice ce definesc personalitatea Duceului Mussolini.

Atât traducătorul, cât și editura „Cugetarea” au săvârșit o adevărată faptă bună, punând la îndemâna cititorilor această carte.

Fl. Stănică

PIA ALIMĂNIȘTEANU: *Dobrogea* (Zile trăite) ed. Scrisul Românesc. Lei 50.

Sunt prețioase și educative cărțile în care se evocă amintirea din trecutul prăfuit, în care sunt prinse frânturi din sufletul nostru românesc, în care sunt redată peisagiile neîntrecute ale țării noastre. Înlănesc cunoașterea țării și prețuirea ei, iscă sentimente alese în sufletul cititorului.

O astfel de carte este „*Dobrogea*” tipă-

rită în excelente condiții tehnice de ed. Scrisul Românesc (Craiova) — a d-nei Pia Alimănișteanu. Sunt colecționate în această interesantă carte peste treizeci schițe, în care sunt descrise locuri din Dobrogea: obiceiuri, frământări sufletești ale celor care populează aceste interesante peisagii — băștinăși și coloniști — diferite întâmplări, mentalități, într'o plăcută și atractivă limbă literară.

Cititorul, mai ales cel tânăr, își va face o imagine clară, va înțelege mult mai bine realitatea acestui pământ al țării, cum și sufletul celor care se sbat în Dobrogea noastră, atât de puțin cunoscută și prețuită.

Punând suflet, înțelegere și dragoste, ne redă cu multă fidelitate un colț al țării, în deosebi pe cel din jurul Agizei și Constanței. Ne-au plăcut mult schițele: *Rușteiu Bostangiul*, *Arămarul din Küstenge*, *Fata Hogei*.

Cartea aceasta o recomandăm celor dornici de a-și cunoaște țara și pe semenii lor din diferitele ei unghiuri și în deosebi tineretului.

Florian Stănică

ALBERT MILLOT. — *Les grandes tendances de la pédagogie contemporaine*.

Pedagogia secolului XX, înmulțindu-și preocupările și amplificându-și cadrele și-a rupt vechile zăgazuri și s'a transformat, oarecum, într'un bazar de științe educative. Multiplicarea idealurilor după tendințele naționale, politice, sociale, etc., subîmpărțirea acestei științe în pedagogie infantilă, eriminală, experimentală, generală, patologică, familială, etc. și tendințele de reformare a metodelor educative au făcut ca foarte mulți educatori să se orienteze și să socotească această știință ca un haos, un caleidoscop fără început și fără sfârșit. S'a simțit nevoia operilor de sinteză pedagogică, care să ghideze pe educatori cu ușurință spre liniile mari de dezvoltare a pedagogiei. E suficient să pomenim pentru aceasta monumentală operă a lui Nohl și Pollat sau valoroasa sinteză — Unitatea pedagogiei contemporane ca știință — a d-lui profesor St. Bărsănescu dela Universitatea din Iași. Asemenea încercări de sinteză au apărut și în Franța. Printre acestea este și lucrarea d-lui Albert Millot intitulată „*Les grandes tendances de la pédagogie contemporaine*”.

Se pare că această lucrare a apărut în urma congresului internațional de pedagogie, ținut la Paris în anul 1937. D-l A. Millot discută cu logica și claritatea de cărturar rafinat-a francezului — următoarele probleme: Natura și importanța pedagogiei; influențele politice și sociale în pedagogie,

cunoașterea copilului; respectul personalității copilului; educația intelectuală și raporturile ei cu educația morală; educația fizică; educația familiară; școala și familia. D-sa arată că pedagogia nouă nu înseamnă crucificarea pedagogiei vechi, ci completarea acesteia din urmă cu roadele științelor pedagogice și auxiliare. Și are perfectă dreptate. Referindu-se la importanța și raporturile pedagogiei cu celelalte științe, precizează ce anume și de la care discipline își trage filioanele și mai ales în ce situație se găsește față de filosofie, acum când știința educației are obiect precizat și metodă autonomă de cercetat adevărul. Insistă mult asupra cunoașterii și respectului datorit dezvoltării copilului, fără să cadă în exagerările în care au căzut Tolstoi sau Ellen Key. Educația intelectuală să formeze personalitatea, mergând mână în mână cu educația morală. Ridică educația fizică, ca valoare, lângă cea intelectuală dar combate cu tărie tendințele socializante care tind să scoată pe copil din mediul familial.

Trebuie să remarcăm, pe lângă calitățile de care am pomenit, că autorul nu pune, în aceasta lucrare, în discuție toate tendințele pedagogiei contemporane, ci numai o parte din ele. D-sa nici nu putea să facă altfel. Credincios unei tradiții „galice,” ne întoarce mereu cu ochii la Montaigne, Rabalais, Rousseau, Aloire, pedagogi din stânga Rinului și ignoră frământările pedagogilor germani peste care ori trece ușor, ori nu-i pomeneste deloc. Poate că din această cauză o lucrare ca aceasta nu înfățișează toate planurile pedagogiei contemporane.

Lucrarea d-lui A. Millot o poate citi cu folos orice educator.

M. Cojocar.

Dr. NICOLAE CREȚU: *Problema educației la popoarele vechi*, București, 1939, 400 pag. 250 Lei.

Apariția acestei cărți e salutată cu bucurie, în special de aceia care și-au închinat vieața educației tineretului și în general de toți aceia care doresc să cunoască cât mai bine trecutul acelor popoare, care cu mii de ani înainte de Christos au atins un nivel înalt de cultură și un grad de civilizație.

Între cărțile de istoria pedagogiei, care au apărut în literatura pedagogică românească, niciuna nu e așa de completă și nu se poate egala cu ea în ce privește problema educației la popoarele antice.

În cartea aceasta ni se zugrăvește amănunțit și plastic vieața cultural-socială, precum și modul cum se concepea și se practica educația la următoarele popoare vechi: Egiptenii, Chinezii, Perșii, Indienii,

Grecii și Romanii. Ea se încheie cu considerații asupra operei educative a Creștinismului.

Autorul ei, Dr. Nicolae Crețu, profesor de pedagogie la școala normală din Tg.-Mureș și fost inspector general, e cunoscut publicului dăscălesc datorită lucrărilor anterioare, dintre care amintim: Sisteme de morală independentă (Epicur și Bentham); Der Grund der moralischen Werpflchtung; Tolstoi, als Pädagoge; Trei pionieri ai educației celei nouă (traducere); Un nou concept al moralei.

Ca un bun cunoscător al literaturii pedagogice germane și franceze, a folosit cele mai bune lucrări străine ca izvor de informație. Iar ca încercat și iscusit mântuitor al condeiului, în locul unor descrieri abstracte, seci și deci plictisitoare, cu verbu-i înaripat, face ca în fața noastră să defileze atâtea forme de viață omenească, atâtea concepții asupra organizării vieții și atâtea instituții create în diferite vremuri pentru ușurarea creșterii tineretului și astfel cartea devine foarte interesantă și atragătoare.

Orice pedagog, a cărui minte vrea să aibă perspectiva unui orizont mai larg, va citi această carte și din ea va „culege învățăminte și va putea aprecia valoarea străduințelor depuse de atâtea spirite de elită mai înainte de el și din experiențele lor va putea câștiga soluții și va economisi timp și trudă“.

Autorului îi dorim sănătate și depline puteri de muncă pentru a-și putea duce la îndeplinire gândul de a continua începutul (vol. I) acestei vaste istorii a pedagogiei. Până atunci, vom saluta cu bucurie, în cel mai scurt timp, o altă carte a aceluiaș autor: *Vieța și opera lui J. Dewey*.

Prof. Oct. Dragoș.

ANUARUL ȘCOALEI NORMALE ort. române „Andrei Șaguna“ din Sibiu. — la 150 de ani de existență, publicat de I. D. Sandu, director.

Anuarul școlar e oglinda fidelă a vieții unei școli. Pe lângă partea oficială, anuarele mai publică diverse studii, care le formează adevărata valoare științifică. De obicei apar anuare mai mult oficiale, oarecum anemice. Anuarele care cuprind studii numeroase apar de obicei la ocazii festive, când școala respectivă împlinește un număr mai mare de ani.

De curând a apărut un anuar cu numeroase contribuții literare și științifice. E Anuarul școlii normale ortodoxe-române dela Sibiu, publicat cu ocazia împlinirii unui secol și jumătate de activitate rodnică, în ogorul culturii românești. În evoluția acestei școli (care la început nu avea de-

cât cursuri pentru câteva săptămâni), se pot distinge 3 faze: 1. faza începuturilor modeste — dela 1786 până la 1846 (adică până la venirea lui Șaguna în Sibiu); 2. faza șaguniană — 1846—1918; 3. faza de după unire (după studiul d-lui I. D. Sandu — Anuar, p. 30).

Anuarul festiv de acum, reoglindește sforțările din trecut și ne face să sperăm în realizări viitoare. Anuarul se împarte în 3 părți: Partea I-a, cuprinde discursuri. Incepe cu discursul rostit de M. S. Regele Carol II cu ocazia punerii pietrei fundamentale (6 Oct. 1934). Voiu reproduce minunata urare făcută de *Voevodul Culturii*: „Fie, ca în noua clădire să domine tot timpul aceleași năzuințe, aceleași spirit de sacrificiu și aceeași râvnă, de care au dat pildă cei dinainte, iar pe deasupra tuturor să plutească sufletul și gândul aceluia mare întemeietor al bisericii ardelenice: mitropolitul Andrei Șaguna“. Urmează discursul I. P. S. Sale Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan, discursul d-lui C. Angelescu, fost ministru al Educației Naționale.

Partea a II-a — Studii și Conferințe — cuprinde 9 contribuții ale profesorilor. Dl. I. D. Sandu — directorul Școlii — publică 4 conferințe școlare: 1. Straja Țării, discurs ținut la ridicarea pavilionului național. 2. Învățătorul satului în lumina vremilor de astăzi. 3. Un capitol din trecutul Școlii Normale A. Șaguna. 4. Unirea principatelor Române.

Păr. Gh. Maior publică o conferință despre „Activitatea politică a Mitropolitului Andrei Șaguna“. Cunoscutul psiholog și pedagog, dl. Lucian Bologa, publică despre „Conducătorul tineretului în jocuri“ un capitol din studiul mai vast, asupra conducătorului tineretului. Dl. Dr. Nicolae Balcă scrie un eseu intitulat „Criză spirituală contemporană și menirea generației tinere“. Dl. Aurel Nanu semnează un studiu intitulat „Neamul și Biserica“, iar dl. Gh. Șoima scrie despre „Valoarea educativă a muzicii“.

Capitolul ultim se intitulă *Vieța școlară* și cuprinde cronică anului școlar 1937—38. *Iosif E. Naghiu.*

DUMITRU ALMAȘ: Miron Costin. Editura Națională Ciocnei (2 vol.) lei 140.

Acest roman este cartea de debut a unui tânăr scriitor, care se afirmă plin de talent prin paginile ei.

Vieța marelui cronicar Miron Costin este prea puțin cunoscută. Tineretul școlar învață doar că și-a făcut studiile la Bar, în Polonia, că atunci când l-a cuprins dorul de Moldova lui dragă s'a întors în țară sub Vasile Lupu, că a asistat cu inima strânsă de durere la schimbarea unui șir de Domni, că a luat parte la lupta contra

lui Matei Basarab și la asediul Vienii și că în urma unor intrigării și-a pierdut viața în mod tragic, din ordinul lui Constantin Cantemir.

Paginile acestui roman întregesc schema de mai sus, înfățișându-ne sufletul colegilor săi dela Bar, mândria lor temperamentală, viața plină de risipă a nobilimii polone, dornică de petreceri și de lux.

Ne aduc la cunoștință ce însemna pentru Moldova cetatea Hotinului din punct de vedere strategic și economic. Tânărul romancier ne înfățișează într-o frescă minunată viața dela curtea ambițiosului Domn Vasile Lupu, lupta lui cu Matei Basarab, luptă în care Miron Costin era sufletește alături de Domnul muntean.

Ni se mai dau în tablouri minunate chipul Domnitorilor următori, veniți după Vasile Lupu și sub care Miron Costin, prin înțelepciunea sa, a putut să îndeplinească funcțiuni însemnate pentru binele țării sale și al neamului românesc. Tragicul sfârșit este descris în pagini emoționante.

Autorul a știut să ne înfățișeze cu mult talent o lume uitată. Romanul acesta este nu numai o lectură sănătoasă pentru tineret, ci și un mijloc de a se apropia de cele mai luminoase figuri ale istoriei noastre sbuciumate.

CREDINȚĂ ȘI MUNCĂ. Revista stolului de străjeri dela Școala Normală de Învățători din Cluj, în caietul No. 1 din anul II, aduce o bogată contribuție a elevilor în legătură cu studierea satului și adunarea folclorului.

Caietul are în frunte o cuvântare simțită, rostită în ziua M. S. Regelui Carol II, de către dl. Goga, directorul școlii.

SATUL, revistă de cultură pentru popor, an. X. Nr. 113 pe Aprilie, 1940.

Ca în fiecare an, caietul din luna aceasta este închinat arborilor și pomilor.

Revista aceasta merită să fie răspândită în cercuri cât mai largi.

Dl. Andrei Udrea, directorul ei, a îndeplinit o adevărată operă culturală, scoțând timp de zece ani această publicație.

GAZETA SATULUI apare la Cluj, în condiții redacționale și tehnice superioare.

Învățătorii satelor noastre au o sfântă datorie, ca s'o răspândească printre țărani.

O bună gazetă pentru popor este un sfătuitor înțelept, în gospodăria sătească.

Trebue să luptăm pe toate căile, să ridicăm pătura țărănească care este temelie Statului în vremuri bune și în vremuri grele.

POȘTA REDACȚIEI

D-lui LUCIAN BOLOGA, Sibiu. — Studiul DV. despre: *Pedagogul Georg Kerschensteiner și actualitatea ideilor lui*, vom începe să-l publicăm în caietul viitor.

D-lui Dr. H. BRANDSCH, Sighișoara: Ni-a plăcut mult studiul DV. despre: *Extensiunea școlii la Sașii ardeleni*. Îi vom face loc cu plăcere în revista noastră.

CĂRȚI PRIMITE:

Onisifor Ghibu: La a douăzecea aniversare a Universității Daciei superioare. Tip. „Ardealul“, Cluj, 1939. Lei 40.

Onisifor Ghibu: Un plan secret al guvernului unguresc din 1907 privitor la maghiarizarea Românilor din Transilvania. Tip. „Ardealul“, Cluj, 1939. Lei 20.

Dr. Ilie Dăianu: Ardealul în avangarda renașterii naționale. Tip. „Ardealul“, Cluj, 1939. Lei 25.

Ion Mușlea: Anuarul Arhivei de folklor (vol. V.), Monit. Ofic. București, 1939.

Vasile Netea: Sub stindardul „Astrei“. Două decenii de activitate în desp. Reghinului, 1919—1939. Cu o prefață de d. Prof. Dr. Iuliu Hațieganu. Tip. „Studio“, Cluj, 1939.

Grigore Popa: Cartea anilor tineri. Poeme. Colecția Abecedar. Edit. Miron Neagu, Sighișoara, 1939. Prețul 60 lei.

Petre Georgescu-Delafras: Întărirea și ridicarea neamului. Edit. „Cugetarea“, București. Lei 25.

În caietul viitor al revistei vom reveni asupra cărților primite.

Cumpărați lezul norocos la Colectura Oficială Cluj

Satul și Școala

Redactată de C. IENCICA și D. GOGA, profesori.

Correspondența pentru redacție:
Constantin Iencica, Str. Mârzescu Nr. 21, Cluj.

Correspondența pentru administrație:
Dimitrie Goga, Str. Romei Nr. 28, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători; 150 lei pentru școli.

Inreg. la Trib. Cluj, S. III, sub Nr. 1507—1938.

C U P R I N S U L N-rului 1—2, Anul IX.

<i>Constantin Iencica:</i> Cuvinte către cititori	1
<i>Petre Sergescu:</i> Un mare dascăl: Teodor Costescu	2
<i>Dimitrie Todoran:</i> O idee creștină în educație	13
<i>Sever Stănilă:</i> Grija poetului M. Eminescu pentru viața și educația poporului român	18
<i>N. R.:</i> Școala și războiul (Două concepții)	29
<i>Dr. Zaharia German:</i> O carte despre Secui	31
† <i>Ion Moldoveanu:</i> Despre satul subiectiv	33

PAGINA LITERARĂ:

<i>George Todoran:</i> Lacrimi	36
<i>George Popa:</i> Schiță de baladă (poezie)	38
<i>George Todoran:</i> Poetul (poezie)	39
<i>Dimitrie Danciu:</i> Noi nu ne-am cunoscut (poezie)	39

CRONICĂ:

Continuăm. — D-l S. Pușcariu. — Knut Hamsun. — Frans Sillanpää. — Al treilea centenar al Univ. filandeze. — O clinică pentru cărți. — Cărți împrumutate. — O interesantă și curioasă colecție de cărți. — Bib. Univ. din Heidelberg. — O bib. în ser-tar. — Un autobuz-biblioteca. — Dicționarul ceh. — Harta cea mai interesantă. — Pelicula de film incandescentă. — ș. a.

CĂRȚI-REVISTE:

Dr. Lucian Bologa: Pedagogul Dr. P. Șpan. — *B. Iordan:* Antologia învățătorilor în lite-ratură. (D. G.). — *Leon Bochiș:* Palestina. — *Krishnamurti:* Patrusprezece cuvântări. — *Gh. Dincă:* Episcopul Melchisedec. (C. I.). — *Timocul.* — *Izvoarașul. Ion Creangă:* Po-vești. (C. I.). — *I. M. Nestor:* Orientarea profesională. — *Betramelli:* Mussolini. — *Pia Alimănișteanu:* Dobrogea. (Fl. Stănică). — *Albert Millot:* Les grandes tendances de la pédagogie contemporaine. (M. Cojocaru). — *Dr. N. Crețu:* Problema educației la popoarele vechi. (Oct. Dragoș). — Anuarul școlii normale din Sibiu. (I. Naghiu). — *Dumitru Almaș:* Miron Costin (C. I.). — Credință și Muncă. — Satul. — Gazeta Satului.

Publicațiile revistei „Satul și Școala“

În editura revistei „Satul și Școală“ au apărut următoarele lucrări:

1. *Z. Boerescu*: Organizarea grădinilor de copii din Belgia și Franța (10 lei).
2. *Giuseppe Lombardo-Radice*: Pagini autobiografice, cu o prefață de Onisifor Ghibu, Prof. la Universitatea din Cluj (15 lei).
3. *N. Nistor*: Constatări privitoare la școala primară din jud. Turda (10 lei).
4. *Alessandro Marcucci*: Apostolatul educativ al lui Giovanni Cena (5 lei).
5. *Omagiu Profesorului O. Ghibu* din partea revistei „Satul și Școala“ (10 lei).
6. *Ioan Chelcea*: Literatura monografică a satelor noastre și problemele în legătură cu studiul satului românesc (10 lei).
7. *Dimitrie Todoran*: Bazele psihologiei caracterului (40 lei).
8. *Prof. Dr. Richard Wehle*: Liceul universal (10 lei).
9. *Vasile Băncilă*: Literatură și puritate (10 lei).
10. *C. Iencica*: Dascăli și elevi, antologie (20 lei).
11. *C. Iencica*: Luminătorii satelor, antologie (20 lei).
12. *Dr. Onisifor Ghibu*: Un vechiu focar de educație națională: „Astra“ (10 lei).

COLECȚIA „BIBLIOTECA ÎNVĂȚĂTORULUI“.

1. *Școlarii Aicei Franchetti*, scrisă de Francisco Bettini, inspector școlar la Florența și G. Lombardo Radice, ilustrul pedagog italian. În această cărticică de 160 pag. se descrie activitatea din școala experimentală rurală din Montesca (Italia). (25 lei).
2. *Legea învățământului primar*, cu note și comentării de Const. Iencica. Cunoașterea legii trebuie să fie temeiul activității fiecărui învățător. Ea trebuie să se găsească pe masa de lucru a fiecăruia (30 lei).
3. *Cultura Satelor. (Cum trebuie înțeleasă)* de H. H. Stahl, este o broșură plină de sfaturi înțelepte, date de un tânăr învățat, care cunoaște amănunțit și științific viața satelor (10 lei).
4. *Pedagogul V. Gr. Borgovan*. de Dimitrie Goga.
E povestită în această cărticică viața unui pedagog român, care a muncit peste 40 ani la ridicarea învățământului popular și la pregătirea miilor de învățători, atât aici în Ardeal, cât și în Vechiul Regat (30 lei).
5. *Gh. Tulbure: Școala sătească din Ardeal*. Această broșură pune într-o lumină frumoasă marea personalitate culturală a Metropolitului Șaguna (25 lei).
6. *Gh. Vâlsan: Conștiință națională și geografie*. Cărticica aceasta este un catechism al iubirii de neam și de țară, întemeiată pe cunoașterea științifică a Patriei (15 lei).
7. *Victor Stanciu: Serbarea arborilor și a pasărilor*. În cărticica aceasta talentatul povestitor arată marele rol al arborilor și pasărilor în economia naturii (10 lei).
8. *Dr. H. Brandsch: Pedagogi români contemporani*. În broșura aceasta de 192 de pagini se prezintă viața și opera următorilor pedagogi români: Sp. C. Haret, G. G. Antonescu, Onisifor Ghibu, Vl. Ghidionescu, I. Găvănescu, Șt. Bărsănescu și Const. Narly (3 lei).
9. *Octavian Goga: Gheorghe Coșbuc* (10 lei).
10. *Dr. L. Bologa: Pedagogul Dr. Petru Șpan* (30 lei).
11. *Vasile Netea: Ion Pop Reteganul* (10 lei).
12. *Legea serviciului social*, (5 lei).

Comenzile se pot face la red. revistei „Satul și Școala“, Str. Mârzescu No. 21, Cluj, trimițând costul odată cu comanda.

Cărțile acestea nu pot lipsi din nici o bibliotecă învățătorescă.

Abonații revistei „Satul și Școala“ le pot procura cu 25% reducere.

VREȚI SĂ AVEȚI Sărbători fericite

Jucați cu încredere la

LOTERIA DE STAT

La 15 și 18 Aprilie

se împart jucătorilor:

1 câștig principal de

LEI 8 MILIOANE

13 câștiguri de

Lei 1.000.000

precum și numeroase
câștiguri de

Lei 400.000.— 200.000.— 100.000.—